

Univerzita Pardubice

Fakulta ekonomicko-správní

Historický vývoj peněz

Hana Steinmetzová

**Bakalářská práce
2015**

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Hana Steinmetzová**
Osobní číslo: **E12103**
Studijní program: **B6202 Hospodářská politika a správa**
Studijní obor: **Veřejná ekonomika a správa: Veřejná ekonomika**
Název tématu: **Historický vývoj peněz**
Zadávající katedra: **Ústav ekonomických věd**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cílem práce je popsat historický vývoj měny ve světě i na území České republiky a specifikovat novodobé trendy ve využívání virtuálních peněz.

Osnova:

- Vývoj emise peněz a peněžního oběhu.
- Emise a oběh peněz v současnosti.
- Využívání virtuálních peněz.

Rozsah grafických prací: -
Rozsah pracovní zprávy: cca 30 stran
Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická
Seznam odborné literatury:

POLOUČEK, S., PŮLPÁN, K. Peníze, banky, finanční trhy. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 2009, xviii, 414 s. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 978-80-7400-152-9.
REVENDA, Z. Peněžní ekonomie a bankovníctví. 5., aktualiz. vyd. Praha: Management Press, 2012, 423 s. ISBN 978-80-7261-240-6.
REVENDA, Z. Peníze a zlato. 2., aktualiz. vyd. Praha: Management Press, 2013, 269 s. ISBN 978-80-7261-260-4.
VENCOVSKÝ, F., PŮLPÁN, K. Dějiny bankovníctví v českých zemích. 1.vyd. Praha: Bankovní institut, 1999, 594 s. ISBN 80-7265-030-0.
VENCOVSKÝ, F., PŮLPÁN, K. Dějiny měnových teorií na českém území. Vyd. 1. Praha: Oeconomica, 2005, 485 s. ISBN 80-245-0992-X.
VONDRA, R., PŮLPÁN, K. Peníze v moderních českých dějinách. Vydání 1. Praha: Oeconomica, 2005, 273 s. ISBN 80-200-2130-2.

Vedoucí bakalářské práce:

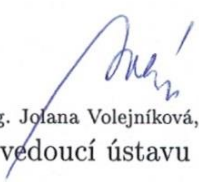

Ing. Liběna Černožorská, Ph.D.
Ústav ekonomických věd

Datum zadání bakalářské práce: 29. září 2014

Termín odevzdání bakalářské práce: 30. dubna 2015

doc. Ing. Renáta Myšková, Ph.D.
děkanka

L.S.

doc. Ing. Jolana Volejníková, Ph.D.
vedoucí ústavu

V Pardubicích dne 29. září 2014

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 30. 6. 2015

Hana Steinmetzová

PODĚKOVÁNÍ:

Tímto bych ráda poděkovala své vedoucí bakalářské práce Ing. Liběně Černožorské, Ph.D. za její odbornou pomoc, připomínky a cenné rady, které mi pomohly při zpracování bakalářské práce. Dále bych chtěla poděkovat svému manželovi a synům za to, že to se mnou po celou dobu studia vydrželi.

ANOTACE

Tato práce se zabývá vývojem peněz v celé historii lidstva – vývojem emise peněz a peněžního oběhu, emisí a oběhem peněz v současnosti a využíváním virtuálních peněz v dnešní době. Jsou provedena srovnání různých druhů platidel podle tří hledisek – plnohodnotnosti a krytí drahým kovem, způsobů zneužití a ochrany platidel a srovnání současných a virtuálních peněz.

KLÍČOVÁ SLOVA

Peníze, virtuální peníze, platební instrumenty, krytí peněz, emise peněz

TITLE

Historical development of money

ANNOTATION

This thesis deals with the development of money in the history of mankind - the development of money emission and circulation, the emission and the circulation of money at present and the use of virtual money nowadays. Comparisons of different kinds of currency have been made according to three criteria - fully-fledged money and covering by precious metals, the abuses and protection of currency and the comparison of actual and virtual money.

KEYWORDS

Money, virtual money, payment instruments, money coverage, money emission

OBSAH

ÚVOD	10
1 DEFINICE PENĚZ A MĚNOVÉ STANDARDY	11
1.1 TEORETICKÁ DEFINICE PENĚZ	11
1.2 EMPIRICKÁ DEFINICE PENĚZ	12
1.3 PENĚŽNÍ AGREGÁTY	12
1.4 MĚNOVÉ STANDARDY	12
2 VÝVOJ EMISE PENĚZ.....	15
2.1 MINCOVNICTVÍ	16
2.2 STÁTNĚ ROZPOČTOVÁ EMISE	16
2.3 KLASICKÁ BANKOVNĚ ÚVĚROVÁ EMISE.....	17
2.4 MODIFIKOVANÁ BANKOVNĚ ÚVĚROVÁ EMISE.....	18
3 VÝVOJ PLATIDEL	20
3.1 VÝVOJ PLATIDEL VE SVĚTĚ	20
3.2 NEJSTARŠÍ PLATIDLA V ČESKÝCH ZEMÍCH	21
3.3 MINCE DO KONCE 13. STOLETÍ	23
3.4 MINCE DO KONCE 16. STOLETÍ	25
3.5 MINCE A BANKOVKY OD 17. STOLETÍ.....	27
3.6 PENÍZE OD ROKU 1918	29
3.7 PENÍZE OD ROKU 1953	31
3.8 PENÍZE OD ROKU 1993	32
4 EMISE A OBĚH PENĚZ V SOUČASNOSTI.....	35
4.1 EMISE PENĚZ V SOUČASNOSTI	35
4.2 ZAJIŠTĚNÍ PENĚŽNÍHO OBĚHU	37
4.2.1 Platební karty	37
4.2.2 Přímé bankovníctví	38
4.2.3 Digitální peněženka	39
4.2.4 Další platební instrumenty.....	40
5 VIRTUÁLNÍ PENÍZE.....	42
5.1 BITCOIN	43
5.2 ALTERNATIVNÍ KRYPTOMĚNY.....	46
6 KOMPARACE PLATIDEL.....	49
6.1 POROVNÁNÍ JEDNOTLIVÝCH DRUHŮ PLATIDEL Z HLEDISKA KRYTÍ ZLATEM	49
6.2 POROVNÁNÍ SOUČASNÝCH PENĚZ A VIRTUÁLNÍCH PENĚZ – BITCOINŮ	51
6.3 POROVNÁNÍ JEDNOTLIVÝCH DRUHŮ PLATIDEL Z HLEDISKA ZNEUŽITÍ A OCHRANY	52
ZÁVĚR.....	55
POUŽITÁ LITERATURA	57
SEZNAM PŘÍLOH.....	61

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1. Dělení měny bitcoin	44
Tabulka 2. Srovnání vybraných platidel z hlediska plnohodnotnosti.....	49
Tabulka 3. Srovnání vybraných platidel z hlediska krytí drahým kovem	50
Tabulka 4. Srovnání současných peněz a bitcoinů	51

SEZNAM ILUSTRACÍ

Obrázek 1. Přehled vývoje systémů emise a oběhu peněz	19
Obrázek 2. Mušle kauri	20
Obrázek 3. První papírové peníze.....	21
Obrázek 4. Měděné hřivny z doby bronzové.....	22
Obrázek 5. Keltský starter – duhovka	22
Obrázek 6. Sekerovité železné hřivny	23
Obrázek 7. Český denár.....	24
Obrázek 8. Brakteát	24
Obrázek 9. Pražský groš	25
Obrázek 10. Dutý haléř.....	26
Obrázek 11. Tolar	26
Obrázek 12. Krejcar.....	27
Obrázek 13. Bankocetle.....	28
Obrázek 14. Bankovka z doby Rakouska-Uherska	28
Obrázek 15. Koruna československá.....	29
Obrázek 16. Potravinový lístek na maso a lístek na oděv	30
Obrázek 17. Ochranné prvky 1000 Kč bankovky	33
Obrázek 18. Jednotlivé ochranné prvky 1000 Kč bankovky.....	34
Obrázek 19. Druhy peněz	36
Obrázek 20. Platební karta.....	37
Obrázek 21. Vývoj kurzu měny bitcoin.....	45
Obrázek 22. Počet transakcí v bitcoinech.....	46
Obrázek 23. Vývoj kurzu měny litecoin.....	47
Obrázek 24. Počet transakcí v litecoinech.....	47
Obrázek 25. Počet zadržovaných padělků v letech 2005 – 2014	52
Obrázek 26. Počet skimmingových útoků v letech 2005 – 2014	53

SEZNAM ZKRATEK A ZNAČEK

ASIC	Zákaznický integrovaný obvod (Application Specific Integrated Circuit)
BTC	Bitcoin
cBTC	Centi bitcoin
CVC	Ověřovací kód karty (Card validation code)
CVV	Ověřovací kód karty (Card validation value)
CZK	Koruna česká
ČNB	Česká národní banka
ČR	Česká republika
ECDSA	Šifrovací funkce (Elliptic Curve Digital Signature Algorithm)
EUR	Euro
e-shop	Elektronický obchod
GSM	Globální Systém pro Mobilní komunikaci
K	Koruna
Kč	Koruna československá (po roce 1919)
Kč	Koruna česká (po roce 1993)
Kčs	Koruna československá
mBTC	Mili bitcoin
NFC	Bezdrátová komunikace elektronických zařízení na velmi krátkou vzdálenost (Near field communication)
PIN	Osobní identifikační číslo (Personal Identification Number)
P2P	Označení typu počítačové sítě (Peer to peer)
QR kód	Kód rychlé reakce (Quick Response)
SIM karta	Účastnická identifikační karta (subscriber identity module)
SIPO	Soustředěné inkaso plateb obyvatelstva
SHA256	Šifrovací funkce (Secure Hash Algorithm)
SMS	Služba krátkých textových zpráv (Short message service)
USA	Spojené státy americké
USD	Americký dolar
μBTC	Mikro bitcoin

ÚVOD

Tématem bakalářské práce je historický vývoj peněz. Cílem práce je popsat vývoj měny od výměnného obchodu až po současnost a specifikovat novodobé trendy ve využívání virtuálních peněz.

V první části této práce bude vysvětlen pojem peněz a jejich základní funkce. Stručně budou popsány peněžní agregáty. Nejpodrobněji budou vysvětleny měnové standardy, kdy se postupně přecházelo od peněz plně krytých drahým kovem, přes částečně kryté až k nekrytým penězům.

Druhá část bakalářské práce se bude věnovat vývoji emise peněz. Budou vysvětlena čtyři vývojová stádia. Postupně se přecházelo od plnohodnotných mincí, přes neplnohodnotné k vydávání papírových peněz. Ty byly z počátku vydávány jednotlivými panovníky, potom jednotlivými bankami a nakonec se přešlo až k vydávání peněz centrální bankou.

Ve třetí části bude rozebrán vývoj platidel v celé historii. Téma je velmi rozsáhlé a svým obsahem by překračovalo rozsah této práce. Proto bude vývoj platidel ve světě popsán pouze v nejstarší historii a podrobněji rozepsán vývoj platidel na území českých zemí. Budou zde popsány nejstarší mince, které se na našem území používaly a první papírové bankovky. Dále budou ukázány prvorepublikové peníze, potravinové lístky používané během druhé světové války, poválečné peníze až po současné bankovky.

Čtvrtá část bakalářské práce bude věnována emisi a oběhu peněz v současnosti. Dále budou vysvětleny jednotlivé druhy platebních styků a různé platební instrumenty. Podrobněji budou popsány jednotlivé druhy platebních karet, různé možnosti přímého bankovníctví, digitální peněženka a další platební instrumenty.

V páté části budou popsány virtuální peníze. Bude zde pojednáno o kryptoměně, o jejich výhodách a nevýhodách. Tato část se nejvíce zaměřuje na bitcoin – v dnešní době nejpoužívanější kryptoměnu.

V poslední části budou provedena tři srovnání různých druhů platidel. Jedním z hledisek bude plnohodnotnost platidel a jejich krytí drahým kovem. Dalším hlediskem bude srovnání současných a virtuálních peněz. Posledním kritériem budou způsoby zneužití a možnosti ochrany vybraných typů platidel.

1 DEFINICE PENĚZ A MĚNOVÉ STANDARDY

V této části bakalářské práce budou vysvětleny základní pojmy, které souvisí s penězi a jejich vývojem. Bude zde popsána definice peněz, peněžní agregáty a měnové standardy.

„Peníze jsou fenoménem, který ovlivňuje jak jednání a rozhodování jednotlivců, tak ekonomický i společenský vývoj celé společnosti.“¹

1.1 Teoretická definice peněz

Teoretická definice peněz vysvětluje podstatu peněz. *„Obecně lze za peníze považovat jakékoli aktivum, které je všeobecně přijímáno při placení za zboží a služby nebo při úhradě dluhu.“²* Z této definice je zřejmé, že peníze jsou něco, v co lidé věří a co jsou ochotni přijímat jako platbu. Pro samotnou platbu penězi je velice důležitá jejich důvěryhodnost. Ta je úzce spojena s jejich podobou. Z počátku byly mince vyráběny z drahých kovů. Jejich hodnota byla dána hodnotou drahého kovu, ze kterého byla vyrobena. Postupně se přecházelo na jiné druhy platidel, jejichž vnitřní hodnota byla menší. Papírové peníze již neměly téměř žádnou vnitřní hodnotu. Důvěryhodnost těchto peněz byla dána možností jejich směny za drahý kov. Tato směnitelnost souvisela s tím, jak byly dané peníze kryty drahým kovem. Jejich důvěryhodnost byla vynucena také tím, že stát či panovník uzákonil tyto peníze jako zákonné platidlo na daném území.

Peníze mají tři základní funkce:³

- prostředek směny – jsou používány pro placení za služby a zboží
- zúčtovací jednotka – používají se k vyjádření hodnoty zboží, služeb, práce apod. Peníze mimo jiné umožňují vést účetnictví a ohodnotit výkony jednotlivých ekonomik.
- uchovatel hodnoty – peníze si uchovávají svoji kupní sílu (v závislosti na kvalitě měny). Můžeme si v nich uchovávat svůj majetek. Jsou ukazatelem bohatství každého z nás. Slouží také k překonání doby mezi příjmem peněz a jejich následnou spotřebou.

¹ REVENDA, Zbyněk. Peníze a zlato. 2., aktualiz. vyd. Praha: Management Press, 2013, s. 18

² REVENDA, Zbyněk. Peníze a zlato. 2., aktualiz. vyd. Praha: Management Press, 2013, s. 19

³ POLOUČEK, Stanislav. Peníze, banky, finanční trhy. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 39

1.2 Empirická definice peněz

Pro ekonomický vývoj je důležité, kolik peněz je v oběhu ekonomiky. „*Jsou-li peníze v oběhu, mají vliv na jiné makroekonomické veličiny – především na cenovou hladinu a reálný výstup. Pokud peníze v oběhu nejsou, vliv na jiné makroekonomické veličiny nemají.*“⁴

Množství peněz v ekonomice ovlivňuje především míru inflace, zaměstnanost a celkový vývoj ekonomiky. Množství peněz je regulováno centrální bankou.

1.3 Peněžní agregáty

S empirickou definicí peněz úzce souvisí měnové agregáty, které jsou souhrnem peněžních prostředků s určitým stupněm likvidity. Existují celkem čtyři druhy peněžních agregátů:⁵

- $M0 = \text{oběživo}$
- $M1 = M0 + \text{vklady na běžných účtech v bankách}$
- $M2 = M1 + \text{termínované vklady} + \text{ostatní vklady}$
- $M3 = M2 + \text{krátkodobé cenné papíry nebankovních subjektů v domácí měně}$

Peněžní agregáty jsou seřazeny podle stupně likvidity – $M0$ jsou nejvíce likvidní, $M3$ nejméně. Likvidita je chápána jako rychlost přeměny finančních prostředků na peníze. Agregát $M1$ je označován jako „úzké peníze“, agregát $M2$ jako „střední peníze“ a agregát $M3$ jako „široké peníze“.

1.4 Měnové standardy

Měnové standardy jsou vývojové fáze přechodu peněz od plně krytých drahým kovem, přes částečně kryté až k nekrytým. Postupně se přecházelo od mincí ze zlata nebo stříbra, přes papírové bankovky až k bezhotovostním penězům. Jedná se o systém, kdy do platebního systému zlato nejprve pronikalo a následně byl jeho podíl postupně zmenšován.

- **monetizace zlata** – znamená proces pronikání zlata do platebního oběhu. Zlato se používalo pro své výborné vlastnosti. Je pevné, snadno dělitelné, trvanlivé, málo se opotřebovává, má omezenou dostupnost a vysoké náklady na získávání.

⁴ REVENDA, Zbyněk. Peníze a zlato. 2., aktualiz. vyd. Praha: Management Press, 2013, s. 21

⁵ ČERNOHORSKÝ, Jan a Petr TEPLÝ. Základy financí. 1. vyd. Praha: Grada, 2011, s. 43

- **demonetizace zlata** – znamená proces náhrady zlata jinými prostředky platby – neplnohodnotnými mincemi, stávkami, bankovkami a různými formami bezhotovostních peněz.

Existuje 6 základních etap tohoto procesu, kterým se říká měnové standardy. Jednotlivé etapy nebyly pevně ohraničené a vzájemně se prolínaly. S každou další etapou docházelo k postupnému snižování vlivu zlata v peněžních operacích.

Mezi měnové standardy patří:⁶

- **Zlatý standard** – výhodou tohoto standardu byla cenová stabilita, protože nemohlo být vydáno více bankovek nebo zlatých mincí, než byla zásoba zlata. Nevýhodou byla nemožnost reagovat na náhlé výkyvy v ekonomice (válečná období, světové hospodářské krize). V době zlatého standardu se používaly:
 - plnohodnotné mince z drahých kovů (převážně zlato a stříbro)
 - bankovky plně kryté zlatem – emitent (stát, banka) se zaručoval splatit hodnotu bankovek zlatem
- **Standard zlatého slitku** – tento standard představoval jeden z prvních způsobů zvyšování množství peněz v oběhu nad rámec zlatých zásob. Emitent musel směnit bankovky za zlaté slitky o určité nominální hodnotě (hmotnosti slitku). Čím vyšší byla hmotnost takového slitku, tím nižší množství peněz musel emitent krýt zlatem. Hmotnost zlatého slitku se zvyšovala a nakonec byla 12,5 kg. Pokud držitel bankovek neměl hotovost v hodnotě celého slitku, nemohl o výměnu bankovek za zlato požádat.
- **Standard zlaté rezervy** – s rozvojem výroby a obchodu se neustále zvyšovala potřeba peněz, proto docházelo k dalšímu snižování krytí bankovek zlatem. Výše emitovaných bankovek byla limitována zásobou zlata ve výši stanoveného procenta (např. 25%, 50%). Do určité výše nemusely být bankovky kryty zlatem vůbec, nad tento limit byly kryty plně nebo částečně.
- **Standard zlaté devizy** – zlato bylo směnitelné pouze za peníze některých zemí a to pouze u centrálních bank. Zlato se dalo získat pouze prostřednictvím tzv. zlaté devizy, to je takové měny, která doposud udržovala standard zlatého slitku.
- **Zlatý dolarový standard** – jedinou měnou oficiálně směnitelnou za zlato byl od roku 1934 americký dolar. Zlatý dolarový standard byl založen na fixní ceně zlata (35

⁶ ČERNOHORSKÝ, Jan a Petr TEPLÝ. Základy financí. 1. vyd. Praha: Grada, 2011, s. 39

amerických dolarů za trojskou unci, tj. 31,1 gramů 24 karátového zlata). Tuto směnu mohly požadovat pouze centrální banky jednotlivých zemí u americké centrální banky. Základním smyslem tohoto systému byla snaha o stabilizaci amerického dolaru jako nejdůležitější světové měny v mezinárodních platbách.

- **Nařízený standard** – tento systém funguje v dnešní době. Peníze bez vazby na zlato mají velmi malou nebo téměř žádnou vnitřní hodnotu (bankovky) nebo vůbec žádnou vnitřní hodnotu (bezhotovostní peníze). Používání těchto peněz je založeno na důvěře při přijímání. Tato důvěra je nařízena ze zákonné povinnosti dané ústavou využívat příslušnou měnu jako zákonné platidlo daného území.

2 VÝVOJ EMISE PENĚZ

Součástí bakalářské práce je vývoj emise peněz. Emise peněz je způsob vydávání peněz do oběhu a jejich stahování. V následující části budou popsána jednotlivá vývojová stádia emisí.

Vynález peněz je jedním z nejvýznamnějších vynálezů lidstva. S příchodem peněz dochází k postupnému nahrazování naturální směny směnou peněžní. Vznik peněz umožňuje rozvoj výroby, usnadňuje, zpřehledňuje a zlevňuje směnu jednotlivých výrobků a služeb. Vývoj každé společnosti si postupně vynutí existenci peněz. Bez nich by společnost ekonomicky stagnovala.

Výhody peněžní směny ve srovnání s naturální:⁷

- *umožňuje časové oddělení koupě a prodeje – zboží a služby mohou být prodávány na úvěr. Kupující subjekt nemusí v okamžiku koupě disponovat příslušnou částkou, přesto dochází k transakci*
- *časové oddělení koupě a prodeje vede ke vzniku samostatného pohybu peněz nezávisle na pohybu zboží. Některé subjekty mají dočasně volné peněžní prostředky (peněžní úspory), jiné subjekty mají zájem tyto peněžní úspory použít – vzniká peněžní úvěr*
- *se samotnými penězi se začíná obchodovat, vznikají banky, které za úplatu (vyplacený úrok) shromažďují volné peněžní prostředky (peněžní úspory) a za ještě vyšší úplatu (inkasovaný úrok) tyto úspory dočasně půjčují*
- *peněžní úvěr se přetváří na úvěr bankovní, který mimo jiné povzbuzuje rozkvět dané společnosti – umožňuje reálné investice a pozdější výrobu, aniž by subjekty musely mít v daném okamžiku dostatek peněžních prostředků*
- *peníze postupně získávají také bezhotovostní formu v podobě zápisů na účtech. Poskytnutím bezhotovostního bankovního úvěru centrální bankou obchodním bankám nebo obchodními bankami nebankovním subjektům vznikají další bezhotovostní peníze. Tyto úvěry již nejsou bezprostředně limitovány peněžními úsporami, resp. vklady.*

Existují čtyři vývojová stádia emise peněz, které se pokusím v následujícím textu podrobněji popsat.

⁷ REVENDA, Zbyněk. Peněžní ekonomie a bankovníctví. 5., aktualiz. vyd. Praha: Management Press, 2012, s. 21

2.1 Mincovnictví

Mincovnictví je první etapa emise peněz. Ve své podstatě je to ražení mincí z měnového kovu – většinou se jednalo o mince ze zlata nebo stříbra.

Podle materiálu použitého při výrobě mincí rozeznáváme:

- **monometalismus** – na výrobu se používá pouze jeden kov
- **bimetalismus** – při výrobě se používají dva kovy

Podle emise peněz rozdělujeme:

- **emise decentralizovaná** – razit mince může každý, kdo má přístup ke kovu, ze kterého se mince vyrábí
- **emise centralizovaná** – právo na ražení mincí má pouze panovník (panovník má výnosný emisní monopol – emise peněz byla vítaným zdrojem státní pokladny)

Podle množství drahého kovu obsaženého v minci rozeznáváme:⁸

- **emise plnohodnotných mincí** – mince jsou raženy pouze z drahého kovu bez příměsí jiného, méně cenného kovu. Kupní síla mince se rovnala kupní síle drahého kovu.
- **emise neplnohodnotných mincí** – tyto mince vznikaly opotřebením běžným používáním nebo záměrným přidáváním běžně dostupných kovů do mincí. U těchto mincí již byl rozdíl mezi skutečnou a nominální hodnotou.

„Zásadním poznatkem této vývojové fáze emise peněz je skutečnost, že peníze jsou používány bez ohledu na svou vnitřní hodnotu. Tento poznatek lze považovat za nejvýznamnější v celé měnové historii lidstva. Důsledkem je, že mohly vzniknout i racionálnější emise, které s kovovou podstatou souvisí už jen částečně nebo vůbec.“⁹

2.2 Státně rozpočtová emise

Nedostatek zlata a stříbra pro výrobu mincí nutil panovníka (stát) k nalezení jiného způsobu tvorby peněz. Jedním z výsledků této snahy byl vynález papírových peněz. Tyto peníze vydával panovník, jako představitel státu. Těmto penězům se začalo říkat státopvky. Výhoda státopvek spočívala v odstranění nákladnosti výroby. Další výhodou bylo také to, že tyto peníze byly lehčí a používáním nedocházelo k jejich znehodnocování vlivem opotřebení (úbytku drahého kovu).

⁸ ČERNOHORSKÝ, Jan a Petr TEPLÝ. Základy financí. 1. vyd. Praha: Grada, 2011, s. 32

⁹ ČERNOHORSKÝ, Jan a Petr TEPLÝ. Základy financí. 1. vyd. Praha: Grada, 2011, s. 34

Nové státočky byly vydávány v případě, kdy příjmy panovníka (státu) nestačily na pokrytí nutných výdajů – tzn. při deficitu rozpočtu. K těmto obdobím patřily většinou válečné stavy, kdy panovník doplnil chybějící peníze z drahých kovů papírovými státočkami. Lidé ale papírovým penězům příliš nedůvěřovali, proto byli k používání těchto bankovek nuceni (často pod hrozbou hrdelních trestů).

Permanentní schodky státních rozpočtů, které byly kryty těmito státočkami, vedly ke znehodnocování těchto bankovek. Díky tomu se neustále zvyšoval růst cenové hladiny. V řadě zemí došlo až ke státnímu bankrotu.

Státočky jako peníze v podstatě zanikly. „*U nás – na území tehdejší ČSSR – byly poslední státočky (modré tříkoruny a zelené pětikoruny) staženy z oběhu v první polovině 70. let 20. století.*“¹⁰

2.3 Klasická bankovní úvěrová emise

Rozmach velkovýroby a rozvoj kapitalismu způsobil, že vzrůstající množství obchodních transakcí nebylo možné uskutečnit prostřednictvím kovových mincí ani státoček. Mnoho kupujících podnikatelů začalo vydávat obchodní směnky. Směnka byla „*písemné osvědčení o závazku uhradit uvedenou částku ve stanoveném budoucím termínu.*“¹¹ Směnky byly snadno soudně vymahatelné. Tím velmi rychle získaly důvěru mezi obyvateli a začaly plnit funkci peněz. Těmito směnkami mohli majitelé platit jiným podnikatelům. Tyto obchodní směnky se označují za „*první peníze podnikatelského světa.*“¹²

Banky začaly obchodní směnky vykupovat. Vydávaly svoje vlastní bankovky. Těmito bankovkami se platilo jednodušeji než směnkami, protože lidé bankovkám více věřili a za směnku dostali více bankovek o menších nominálních hodnotách – mohli uskutečnit více obchodů než za jednu směnku

Pro majitele směnek bylo výhodnější prodat směnku bance, protože své peníze dostali okamžitě a nemuseli čekat na jejich proplacení v den splatnosti. Pro banku to bylo také výhodné. Od majitelů směnku vykupovala za nižší částku. V den splatnosti si nechala proplatit směnku od směnečného dlužníka v původní částce a tím realizovala svůj zisk.

¹⁰ REVENDA, Zbyněk. Peněžní ekonomie a bankovníctví. 5., aktualiz. vyd. Praha: Management Press, 2012, s. 24

¹¹ REVENDA, Zbyněk. Peněžní ekonomie a bankovníctví. 5., aktualiz. vyd. Praha: Management Press, 2012, s. 25

¹² REVENDA, Zbyněk. Peněžní ekonomie a bankovníctví. 5., aktualiz. vyd. Praha: Management Press, 2012, s. 25

Banky odkupovaly zlato a stříbro a směňovaly ho za vlastní bankovky. Měly však zároveň povinnost směňovat své vlastní bankovky zpět za drahý kov.

Banky vydávaly své bankovky také nezávisle na jejich krytí zlatem nebo směnkami – tím vlastně poskytovaly úvěry. Předpokládali, že si všichni nepřijdou směnit své bankovky najednou. V tom však spočíval největší problém bankovní emise. V období ekonomického růstu bylo vše v pořádku, ale v období krize začala řada podnikatelů krachovat a nebyla schopna proplácet své směnky. Tím klesala důvěra lidí v banky a všichni majitelé bankovek se snažili směnit bankovky za drahý kov. Je zřejmé, že banka v tomto případě nemohla vyhovět každému.

Krytí bankovek v klasické bankovní úvěrové emisi:

- krytí směnkami
- krytí drahým kovem (zlato, stříbro)
- bez krytí – úvěry

Další velkou nevýhodou bankovní emise bylo to, že každá banka vydávala své vlastní bankovky. Některé bankovky měly časová omezení, jiné zase územní omezení – platily pouze v daném městě a jeho okolí. Celý systém se postupně stal nepřehledným – to nahrávalo padělatelům bankovek.

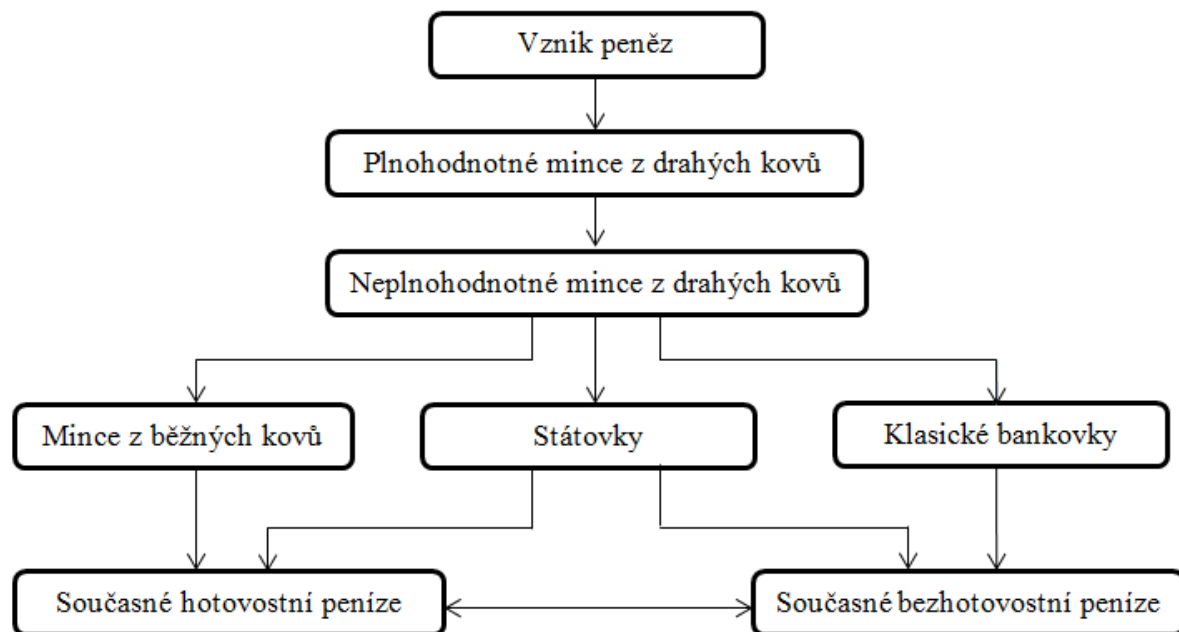
2.4 Modifikovaná bankovní úvěrová emise

Emisí bankovek byla nakonec pověřena jediná instituce (centrální banka). Tato centralizace emise bankovek má dva hlavní důvody:

- odstranění nepřehlednosti bankovek – bankovky bez časových a územních omezení
- mocenské a finanční zájmy státu
 - minimální náklady na tisk bankovek v porovnání s jejich nominálními hodnotami
 - snadný přístup státu k levným úvěrům od centrální banky – může vést k velké emisi bankovek s dopady na cenové hladiny

Bankovky emitované centrální bankou byly už jen částečně směnitelné za drahé kovy a i tato povinnost byla ve všech vyspělých státech zrušena. Používáním těchto nekrytých peněz roste význam měnové politiky. Její význam se ještě zvyšuje vznikem a rozvojem bezhotovostních peněz a rozšiřováním bezhotovostního platebního styku.

Bezhotovostní peníze se ve vyspělých státech začaly používat koncem 19. století. Hotovostní a bezhotovostní peníze lze libovolně měnit (vklad do banky, výběr z bankomatu). Je mezi nimi však podstatný rozdíl. Zatímco hotovostní peníze může emitovat pouze centrální banka, bezhotovostní peníze může emitovat kterákoliv banka, která poskytuje bezhotovostní úvěry nebankovním subjektům. Na Obrázek 1 je schematicky zobrazen vývoj emise a oběh peněz.

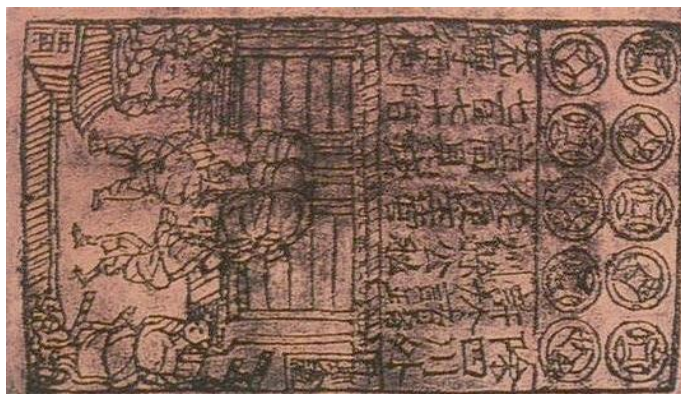

Obrázek 1. Přehled vývoje systémů emise a oběhu peněz

Zdroj: REVENDA, Zbyněk. Centrální bankovníctví. 3., aktualiz. vyd. Praha: Management Press, 2011. s. 53

Za nejstarší formu mincí se považují měděné a bronzové napodobeniny mušlí. Ty se vyráběly v Číně okolo roku 1000 před n. l. Uprostřed měly díрку. Ta sloužila k navlečení mušlí na provaz (kvůli snadnější dopravě). Okolo roku 118 před n. l. se jako peníze používaly kousky bílé jelení kůže o velikosti lidské dlaně – ty byly pravděpodobně inspirací pro vznik papírových peněz. V této době v Číně již také existovala první mincovna. Razili se zde mince, které měly zvednutý okraj. Bylo to jedno z prvních bezpečnostních opatření proti padělání mincí (zabraňování opilování mincí).

První papírové peníze (Obrázek 3) vznikly také ve starověké Číně. První zprávy o těchto papírových penězích jsou z roku 806 n. l. První zmínky o čínských papírových penězích přinesl cestovatel Marco Polo ve 13. století. V té době mu nikdo nevěřil. Nikdo nedokázal pochopit, jak může bezcenný papír nahradit peníze z drahých kovů.

Obrázek 3. První papírové peníze

Zdroj: E15.cz: Nastupuje virtuální doba. [online]. [cit. 2015-04-18]. Dostupné z: <http://magazin.e15.cz/veda-a-technika/nastupuje-virtualni-doba-banky-zabalte-to-706823>

Výjimečnost papírových peněz není pouze v samotném tisku, ale hlavně ve způsobu směny cenného zboží za něco, co nemá prakticky žádnou hodnotu. Tato směna je od začátku postavena na důvěře a zárukách. Nejdříve se nejednalo o peníze, ale pouze o poukázky na určitý obnos. Ty sloužily především při platbách na větší vzdálenost. Číňané jim říkali "létající peníze".¹⁴

3.2 Nejstarší platidla v českých zemích

Vývoj českých zemí a celé Evropy začal daleko později. S tím souvisí i nástup vývoje platidel.

¹⁴ JURÍK, Pavel. Encyklopedie platebních karet: historie, současnost a budoucnost peněz a platebních karet. 1. vyd. Praha: Grada, 2003, s. 12

Měděné hřivny

Nejjednodušší forma směny je podle archeologických nálezů datována již do starší doby kamenné. První platidla z kovů se začala používat v době bronzové. K jejich výhodám patřila dělitelnost, trvanlivost, přenosnost a dostatečná vzácnost. Jako nejnámější platidlo té doby sloužily tzv. hřivny (Obrázek 4). Byly to měděné předměty tvaru nedovřeného kruhu se zpětně uhnutými konci. Jejich hmotnost měla rozpětí mezi 180 – 200 g.¹⁵

Obrázek 4. Měděné hřivny z doby bronzové

Zdroj: History If: Dějepis. [online]. [cit. 2015-04-04]. Dostupné z: <http://history-if.blog.cz/1109/do-2011>

Keltské statéry – duhovky

První mince (statéry) jsou spojené s rozvíjející se řeckou civilizací z počátku 7. století př. n. l. Jednalo se o kovový slitek většinou kruhového tvaru. Existovalo několik druhů mincí s různým obrázkem. Každý typ mincí měl svoji váhu. Byly vyráběny ze slitiny zlata a stříbra.

Na našem území se první mince začaly používat za Keltů v mladší době železné (400 př. n. l.). Keltský systém mincí vycházel z řeckého statéru. Původní zlaté statéry měly příliš velkou hodnotu, proto se začaly razit mince s menší hodnotou. Váhově odpovídaly třetině, osmině a čtyřiadvacetině statéru. Vznikl tak první měnový systém na našem území. I pro tyto menší mince se používalo zlato. V současnosti se místo zlatého statéru můžeme setkat s názvem duhovka (Obrázek 5). Je to lidové označení podle toho, jak se nalezené mince na polích leskly po dešti.

Obrázek 5. Keltský starter – duhovka

Zdroj: Poklady pod námi: Keltské statéry – duhovky. [online]. [cit. 2015-04-04]. Dostupné z: <http://pokladypodnami.cz/keltske-statery-duhovky/>

¹⁵ VENCOVSKÝ, František a Karel PŮLPÁN. Dějiny měnových teorií na českém území. Vyd. 1. Praha: Oeconomica, 2005, s. 9,10

Sekerovité železné hřivny

S odchodem Keltů ražba mincí na našem území téměř na 1000 let vymizela. Až v 9. století bylo na našem území dosaženo takového rozvoje, že znovu byla potřeba nějakého platidla. Jako platidlo se začaly používat železné sekerovité hřivny (Obrázek 6). To svědčí o relativně vyspělém směnném systému na Velké Moravě. V této době se zde také jako platidla používaly zlaté plíšky a tyčinky. Z okolních zemí se na naše území dostávaly také mince z drahých kovů. Na území Velké Moravy se vlastní mince nerazily.

Obrázek 6. Sekerovité železné hřivny

Zdroj: Slovenské hradiska: Pobedim. [online]. [cit. 2015-04-04]. Dostupné z: <http://www.hradiska.sk/2010/06/pobedim-je-znamou-archeologickou.html>

3.3 Mince do konce 13. století

V období od 10. do 13. století se na našem území začínají objevovat první mince. Jednalo se především o denáry a brakteáty.

Denáry

V polovině 10. století se Praha stává důležitým středoevropským centrem směny zboží. V této době se začíná razit nejstarší česká mince – český denár (Obrázek 7). Jeden denár byl přepočítáván na 10 plátěných šátečků. Podle tohoto slova plátno vzniklo české slovo platit. Denár byl ražen z kvalitního stříbra o hmotnosti 1,4 g. Obyčejní lidé s denáry téměř nepřicházeli do styku.

V roce 1050 proběhla měnová reforma, kdy byl snížen obsah stříbra v mincích na 1 g. Došlo tak k **první devalvaci** denáru. Mince se razily z hřivny stříbra (váhová jednotka), ze které se mělo udělat 200 denárů. Jediná mincovna byla v Praze. Panovníci postupně objevovali ekonomické výhody ražby mincí. Svůj zisk zvyšovali postupným znehodnocováním mincí – zvyšovali počet ražených denárů z jedné hřivny.

- Břetislav I - 210 denárů z jedné hřivny
- Břetislav II - 682 denárů z jedné hřivny
- Vladislav I - 1070 denárů z jedné hřivny
- Vladislav II - některé mince byly vyrobeny pouze z mědi a byly plátované tenkou vrstvičkou stříbra – byly to tzv. **vládní padělky**¹⁶

Obrázek 7. Český denár

Zdroj: Poklady pod námi: České a moravské mince – Denáry. [online]. [cit. 2015-04-04]. Dostupné z: <http://pokladypodnami.cz/ceske-a-moravske-mince-denary/>

Brakteáty

Přemysl Otakar I pozvedl český stát mezi evropské velmoci. Provedl měnovou reformu, kdy denár nahradil brakteáty (Obrázek 8). Byla to nová jednostranná mince z velmi tenkého stříbrného plechu o průměru 4 cm. Rozvoj nové mince podpořil vznik nových mincoven. Mince se rozšířily i mezi prostý lid. Sedláci museli vrchnosti odvádět pravidelnou roční rentu v penězích. Za vlády Přemysla Otakara II došlo k dílčí měnové reformě. Dosavadní velké brakteáty byly nahrazeny menšími brakteáty o průměru 3 cm.¹⁷

Obrázek 8. Brakteát

Zdroj: Poklady pod námi: České a moravské mince – Brakteáty. [online]. [cit. 2015-04-04]. Dostupné z: <http://pokladypodnami.cz/ceske-a-moravske-mince-brakteaty/>

¹⁶ VENCOVSKÝ, František a Karel PŮLPÁN. Dějiny měnových teorií na českém území. Vyd. 1. Praha: Oeconomica, 2005, s. 13

¹⁷ VENCOVSKÝ, František a Karel PŮLPÁN. Dějiny měnových teorií na českém území. Vyd. 1. Praha: Oeconomica, 2005, s. 15

3.4 Mince do konce 16. století

V období od 13. do 16. století se na našem území mince začali používat ve větší míře i v každodenním životě. Jednalo se především o české groše, duté haléře a toлары.

České groše

V roce 1300 za vlády Václava II proběhla mincovní reforma. Byl zaveden český (pražský) groš (Obrázek 9). Název pochází z latinského „grossus“ – tlustý. Český groš měl v průměru 2 cm a vážil necelé 4 g.¹⁸ Zároveň byly zavedeny nové drobné mince – parvi (1 český groš = 12 parvů). Tato měna se již mohla používat v každodenním životě.

Obrázek 9. Pražský groš

Zdroj: H-numismatika: Nejznámější česká mince Pražský groš. [online]. [cit. 2015-04-04]. Dostupné z: <http://h-numismatika.mypage.cz/menu/mince-ceskych-zemi/nejznamejsi-ceska-mince-prazsky>

Zároveň s reformou mincí Václav II reformoval i horní právo.

- zrušil používání neraženého drahého kovu k placení
- zavedl královský monopol stříbra – povinná směna stříbra za raženou minci
- vydal zákon, že všechny doly patří králi

Parvus několikrát změnil podobu i název. Nakonec se mu začalo říkat haléř.

Za vlády Jana Lucemburského došlo k postupnému znehodnocování drobných mincí. 1 český groš měl hodnotu 14 parvů. V této době proběhla **první inflace** v zemi, právě díky znehodnocování drobných mincí. Ceny postupně rostly, mzdy zůstávaly na stejné hodnotě. Inflace postihla nejvíce sociálně slabší vrstvy.¹⁹

¹⁸ VENCOVSKÝ, František a Karel PŮLPÁN. Dějiny měnových teorií na českém území. Vyd. 1. Praha: Oeconomica, 2005, s. 15

¹⁹ VENCOVSKÝ, František a Karel PŮLPÁN. Dějiny měnových teorií na českém území. Vyd. 1. Praha: Oeconomica, 2005, s. 16

Za vlády Karla IV. byl peněžní systém relativně stabilní. Byly zavedeny tzv. **Duté halěře** (Obrázek 10). Byly raženy v Chebu, kam byla přesunuta říšská mincovna z Norimberka.

Obrázek 10. Dutý haléř

Zdroj: Hradý Plzeňského kraje: Staré mince. [online]. [cit. 2015-04-04]. Dostupné z: <http://www.hradypzenského kraje.estranky.cz/fotoalbum/stare-mince/mince---duty-haler-karel-iv.---1346---1378--.html>

V době panování Václava IV. došlo k největšímu poklesu obsahu stříbra v mincích, došlo ke změně peněžní soustavy a jako drobná mince byl zaveden **černý peníz**. Jednalo se o čtyřhranný černý halíř (nebílený), jehož výroba byla levnější (nevznikal žádný odpad při vystříhování).

Za husitských válek upadala těžba stříbra a pražský groš se přestával razit (zůstal však nadále početní jednotkou platnou až do 19. století). V této době se začínaly razit **flůtky** – což byly v podstatě první kreditní mince na našem území. Tyto mince obsahovaly pouze jednu tisícinu drahého kovu.

Tolary

V 16. století se začaly razit nové stříbrné mince – **tolary** (Obrázek 11). Razily se v Jáchymově díky objevu nových ložisek stříbra v jeho okolí. Tato mince vážila 29,23g, měla průměr 41mm a obsahovala 0,931g stříbra.²⁰ V té době se začaly razit další mince – **krejcary**. Tolar byl v našich zemích ražen dalších 350 let. Dalším používaným platidlem byl **zlatý rýnský** a **groš míšenský**.

Obrázek 11. Tolar

Zdroj: Numismatici.cz: Neznámý křížený jáchymovský tolar 1552. [online]. [cit. 2015-04-04]. Dostupné z: <http://www.numismatici.cz/cs/article/105/Neznamy-krizeny-jachymovsky-tolar-1552->

²⁰ VENCOVSKÝ, František a Karel PŮLPÁN. Dějiny měnových teorií na českém území. Vyd. 1. Praha: Oeconomica, 2005, s. 20

3.5 Mince a bankovky od 17. století

Hospodářský život v celé Evropě trpěl nedostatkem oběživa. Byl velký nedostatek drahého kovu. Z toho důvodu se do mincí začal přidávat nový kov – měď. V roce 1621 byl vydán patent zakazující vývoz veškerých drahých kovů a mincí ze země. V roce 1622 vzniklo konsorcium k vydávání mincí v Čechách. Kvůli rostoucím cenám stříbra začalo konsorcium svévolně snižovat množství stříbra v mincích (snižovala se tak ryzost mincí). Vydáváním velkého množství těchto mincí docházelo k ožebračování obyvatelstva i státní pokladny. To vedlo k velké inflaci a ke zvyšování cen zboží. V roce 1623 převzala pod svou kontrolu ražení mincí státní správa. Státní správa začala vydávat mince s původním obsahem stříbra. Nepoměr mezi mincí s malým a vyšším obsahem stříbra vedl ke státnímu mincovnímu úpadku (bankrotu). Hodnota mincí se najednou snížila o téměř 90%. V roce 1659 došlo k měnové reformě. V celé monarchii se podařilo zavést jednotný měnový systém. Byla zavedena strojní ražba mincí, která ražbu zrychlila a zlevnila.

Problémem pro české mince bylo používání cizích platidel. Řada z nich měla menší obsah drahého kovu v minci. Kvalitní české mince se vyvážely a nekvalitní zde zůstávaly. Byla vydávána řada patentů, které měly těmto vývozům zabránit. Jedním z nich byl zákon vydaný Marií Terezií, který zakazoval vývoz domácí mince a zákaz oběhu cizích drobných mincí na našem území (těm, které neodpovídaly normám obsahu zlata nebo stříbra v mincích). Byla přijata měnová soustava označovaná jako konvenční, která byla přijata i sousedními státy. **Krejcar** (Obrázek 12) už byly pouze z mědi.

Obrázek 12. Krejcar

Zdroj: Numismatics: Habsburská monarchie - Marie Terezie. [online]. [cit. 2015-04-19]. Dostupné z: http://www.richtera.cz/numismatics/collection/collect_bohemia_1740.html

Významným krokem za vlády Marie Terezie bylo zavedení **prvních papírových platidel**. Nazývaly se **bankocetle** (Obrázek 13). Tyto peníze byly vydávány z důvodu potřeby peněz na válečné výdaje. Papírové peníze měly vysokou nominální hodnotu. Byly vydávány v hodnotách 5, 10, 25, 50, 100 a později i 500 a 1 000 zlatých. Bankocetle se nestaly součástí běžného oběživa – byly pomocným prostředkem obchodních transakcí. Místo jedné 1 000

zlatkové bankocetle by obchodník musel donést mince o váze 14 kg²¹. Bankocetle a měděné mince byly pouze vnitřní měnou habsburské monarchie – zahraniční pohledávky se musely vyplatit ve stříbrných mincích.

Obrázek 13. Bankocetle

Zdroj: History If: Marie Terezie. [online]. [cit. 2015-04-04]. Dostupné z: <http://history-if.blog.cz/0910/osvicensky-absolutismus-marie-terezie>

V roce 1811 byl vyhlášen **státní bankrot** – v důsledku hospodářské krize po válečném konfliktu s Napoleonem. Hodnota mincí i bankovek byla snížena na pětinu původní hodnoty. Byly zavedeny nové papírové peníze – **šajny** (1 šajn = 5 bankocetlí). Byl to první úpadek papírových peněz.

V roce 1892 došlo k další měnové reformě. Peněžní jednotkou se stává **koruna** (K), která se dále dělí na 100 **haléřů**.²² Rakousko-Uhersko bylo tvořeno dvěma státy, které měly společnou měnu. V každé části používali jiný název – v Rakousku Krone a v Uhersku Korona. Mince si každý stát razil sám. Rozdílné byly i motivy na mincích. Bankovky (Obrázek 14) byly tištěny ve Vídni a byly pro obě části monarchie stejné. Byly dvojjazyčné – z jedné strany byla nominální hodnota napsána německy a na druhé straně maďarsky.

Obrázek 14. Bankovka z doby Rakouska-Uherska

Zdroj: ČNB: čnBlog [online]. [cit. 2015-04-24]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/o_cnb/blog_cnb/moravec.html

²¹ VENCOVSKÝ, František a Karel PŮLPÁN. Dějiny měnových teorií na českém území. Vyd. 1. Praha: Oeconomica, 2005, s. 30

²² VENCOVSKÝ, František a Karel PŮLPÁN. Dějiny měnových teorií na českém území. Vyd. 1. Praha: Oeconomica, 2005, s. 60

3.6 Peníze od roku 1918

Po vzniku Československa v roce 1918 potřeboval nový stát svoji vlastní měnu, nezávislou na ostatních zemích bývalé monarchie. V dubnu 1919 byla zavedena nová peněžní jednotka – **koruna československá** (Kč). Jednalo se o první emisi československých státovek v hodnotách 1, 5, 10, 20, 50, 100, 500, 1 000, 5 000 korun (Obrázek 15). Jednalo se o stabilní měnu, která pomohla hospodářskému růstu v době existence první republiky. O správu oběhu peněz se staral Bankovní úřad ministerstva financí. V této době ještě neexistovala oficiální česká tiskárna cenin – proto byly papírové peníze tištěny ve více tiskárnách (čtyři české, jedna americká a jedna rakouská). Kvalita státovek odpovídala rychlosti přípravy a možnostem tiskáren a neumožňovala dostatečnou ochranu proti padělání. Papírové peníze používané v letech 1919-1939 jsou zobrazeny v příloze 1.

V dubnu 1926 zahájila svoji činnost **Národní banka Československá**. „Z Bankovního úřadu ministerstva financí na ni přešly všechny kompetence jako na klasickou emisní centrální banku. Československá koruna se stala měnou zlaté devizy. K zavedení přímé směnitelnosti bankovek za zlato nikdy nedošlo.“²³

Dokud se o emisi peněz staral stát (ministerstvo financí) – jednalo se o státovky. Po vzniku emisní Národní banky Československé se o vydávání peněz stará tato banka – proto se jedná o bankovky.²⁴

Obrázek 15. Koruna československá

Zdroj: Papírová platidla, bankovky: Státovky I. emise (1919).

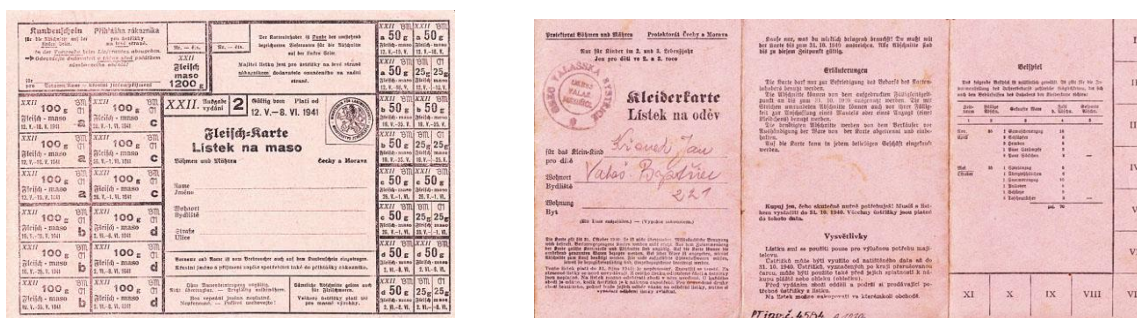
V březnu 1939 byl na území Československa vyhlášen Protektorát Čechy a Morava. „Na nějakou dobu zůstaly v oběhu původní československé státovky a bankovky, ale byly postupně stahovány. Snahou okupantů bylo získat kontrolu nad peněžní soustavou a obchodními

²³ VENCOVSKÝ, František a Karel PŮLPÁN. Dějiny měnových teorií na českém území. Vyd. 1. Praha: Oeconomica, 2005, s. 70

²⁴ VONDRA, Roman. Peníze v moderních českých dějinách. Vydání 1. Praha: Bankovní institut, 1999, s. 17

bankami, a tím proniknout do všech sfér české ekonomiky. Prvními oficiálními státovkami se staly připravené mobilizační státovky z roku 1938 v hodnotě 1 a 5 korun, dané do oběhu v únoru 1940 a orazítkované česko-německým textem. Poté dochází k průběžnému vydávání státovek v nominále od 1 do 100 korun a bankovek od 500 do 5 000 korun s odkazem na zákony a nařízení protektorátní vlády“.²⁵

V roce 1939 byl také zaveden tzv. „přídělový systém“ – prodej na lístky. Tento systém fungoval až do roku 1953. Byly zavedeny **potravinové lístky, šatenky na textil a poukazy na obuv** (Obrázek 16). Těmito lístky se regulovala spotřeba. Byly tak určeny příděly pro jednotlivé kategorie obyvatelstva (např. děti, těžce pracující, zemědělci). Tyto lístky se používaly na tzv. „vázaném trhu“. Zároveň existoval tzv. „volný trh“, kde bylo možno zboží nakupovat volně, ale za výrazně vyšší cenu. Na tyto ceny však většina obyvatelstva nedosáhla.²⁶ Papírové peníze používané v letech 1939-1945 jsou zobrazeny v příloze 2.

Obrázek 16. Potravinový lístek na maso a lístek na oděv

Zdroj: Školákem v protektorátu - památník Terežín: Přídělový systém v době existence Protektorátu.

Po válce v roce 1945 byla celková ekonomická a hospodářská situace v zemi katastrofální. V oběhu bylo šest různých měn (protektorátní koruny, německé marky, slovenské koruny, polské zloté, maďarské pengő a armádní poukázky). Naštěstí už v roce 1942 začala exilová vláda v čele s Eduardem Benešem připravovat poválečnou měnovou reformu. Tyto peníze byly vydávány vládou – jedná se o státovky. Peníze byly vytištěny v Anglii a už od roku 1943 uschovány v podzemních krytech nedaleko Bristolu. Papírové peníze používané v letech 1945-1953 (Londýnská emise) jsou zobrazeny v příloze 3. Některé státovky (stokoruny a tisícikoruny) byly po skončení války dotištěny v Praze. Tato nová Koruna československá měla zkratku **Kčs**. Papírové peníze používané v letech 1945-1953 jsou zobrazeny v příloze 4.

²⁵ HÁSKOVÁ, Jarmila. Československé bankovky, státovky a mince 1919-1992. Vyd. 1. Praha: Lunarion, 1993, s. 25

²⁶ Školákem v protektorátu - památník Terežín: Přídělový systém v době existence Protektorátu. [online]. [cit. 2015-04-18]. Dostupné z: http://skolakemvprotektoratu.pamatnik-terezin.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=165&Itemid=108

V roce 1945 vstoupilo Československo do Mezinárodního měnového fondu. Kurz koruny byl stanoven na 50 Kčs k americkému dolaru. V tomto kurzu se prováděly všechny peněžní transakce s cizinou.

V roce 1950 vznikla **Státní banka československá**. Přebrala veškerá práva a závazky Národní banky československé a byla centrální bankou Československé republiky. Fungovala až do roku 1993, kdy byla rozdělena na Českou národní banku a Národní banku Slovenska.²⁷

3.7 Peníze od roku 1953

V roce 1953 došlo k **peněžní a měnové reformě**. Peníze z roku 1945 byly nahrazeny novými. Kvůli utajení reformy byly tyto peníze vytištěny v Moskvě. Úroveň jejich zpracování byla velmi nízká. Až později byly vydávány technicky kvalitnější bankovky. Tisk se od roku 1953 provádí ve Státní tiskárně cenin v Praze. Tato tiskárna zůstala i po rozdělení republiky českou specializovanou tiskárnou pro tisk cenin a důležitých dokladů.

Staré peníze byly vyměněny následujícím způsobem:²⁸

- hotovost
 - do 300 Kčs na osobu poměr 5:1
 - vyšší hotovost poměr 50:1
- vklady v peněžních ústavech
 - do 5 000 Kčs poměr 5:1
 - do 10 000 Kčs poměr 6,25:1
 - do 20 000 Kčs poměr 10:1
 - do 50 000 Kčs poměr 25:1
 - vyšší částka poměr 30:1

Byl zrušen přidělový systém a zavedeny nové maloobchodní ceny. Platy a důchody se přepočítávaly v poměru 5:1. Bez jakýchkoliv náhrad byly zrušeny všechny pojistky, státní dluhopisy a cenné papíry. Tato reforma znehodnotila veškeré úspory obyvatel. Po proběhlé měnové reformě bylo Československo vyloučeno z Mezinárodního měnového fondu.

²⁷ VENCOVSKÝ, František. Vzestupy a propady československé koruny: historie československých měnových poměrů, 1918-1992. Vyd. 1. V Praze: Vysoká škola ekonomická, 2003, s. 48

²⁸ VONDRA, Roman. Peníze v moderních českých dějinách. Vydání 1. Praha: Bankovní institut, 1999, s. 76

V dalším období docházelo pouze ke změnám ve výtvarném provedení různých bankovek, které postupně nahrazovaly starší provedení. Papírové peníze používané v letech 1953-1993 jsou zobrazeny v příloze 5.

Po roce 1989 docházelo k častým změnám v názvech republiky z Československé socialistické republiky na Československou federativní republiku, dále na Českou a Slovenskou Federativní Republiku. Na tyto rychlé změny mohla zareagovat pouze emise mincí, bankovek se tyto změny až do roku 1993 nedotkly.

3.8 Peníze od roku 1993

V roce 1993 došlo k rozdělení republiky na dva nezávislé státy – Českou republiku a Slovenskou republiku. V této době bylo nutné vyřešit otázku peněz obou států. Rozdělením republiky vznikly dvě nové centrální banky. V České republice byla Státní banka československá nahrazena **Českou národní bankou (ČNB)**.

Překlenovací období se vyřešilo tak, že bankovky o hodnotách 100, 500 a 1 000 Kč byly kolkovány v každém státě zvlášť a bankovky s nižší hodnotou zůstaly společné. Kolkované papírové peníze používané v roce 1993 jsou zobrazeny v příloze 6. Všechny tyto staré bankovky byly postupně nahrazeny bankovkami novými. Vznikly také dvě nové bankovky o hodnotách 2 000 a 5 000 Kč.²⁹ Papírové peníze používané od roku 1993 do současnosti jsou zobrazeny v příloze 7.

Ochranné prvky současných bankovek

Dnešní bankovky mají několik ochranných prvků, které snižují možnost jejich padělání. Na obrázku tisícikorunové bankovky (Obrázek 17) jsou popsány jednotlivé ochranné prvky viditelné pouhým okem. U bankovek s nižší nominální hodnotou jsou některé prvky vynechány (proměnlivá barva a iridiscentní pruh).

²⁹ ČNB: Vývoj papírových platidel od roku 1918. [online]. [cit. 2015-04-18]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_media/clanky_rozhovory/media_2003/cl_03_030123e.html

Obrázek 17. Ochranné prvky 1000 Kč bankovky

Zdroj: Česká národní banka: Ochranné prvky 1000 Kč. [online]. [cit. 2015-04-17]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/platidla/ochranné_prvky/ochranné_prvky_1000.html

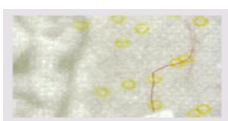
K těmto ochranným prvkům (Obrázek 18) patří:³⁰

Vodoznak (umístěn na pozici číslo 1) – je viditelný, pokud se na bankovku podíváme proti světlu. Na vodoznaku je portrét osoby vyobrazené na bankovce.

Okénkový proužek s mikrotextem (pozice 2) – proužek z umělé metalizované hmoty zapuštěný do papíru široký 3 mm. Na bankovce vypadá přerušovaně, proti světlu je vidět jako souvislá linka. Na proužku je nápis ČNB a příslušná hodnota bankovky.

Barevná vlákna (pozice 3) – oranžová 6 mm dlouhá vlákna. Nejlépe jsou vidět na bílém okraji bankovky.

Soutisková značka (pozice 4) – z každé strany bankovky je vidět pouze část značky. Proti světlu do sebe linky obou značek zapadají a tvoří písmena ČR.

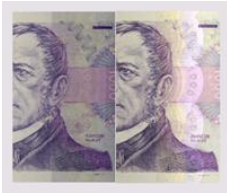

Skrytý obrazec (pozice 5) – je viditelný při vodorovném pohledu na bankovku proti světlu. Tento nápis tvoří hodnotu bankovky.

Proměnlivá barva (pozice 6) – jedná se o obrázek, který je vytištěn speciální barvou a ta mění svoji barvu podle úhlu dopadajícího světla.

³⁰ ČNB: Ochranné prvky 1000 Kč. [online]. [cit. 2015-04-18]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/platidla/ochranné_prvky/ochranné_prvky_1000.html

Iridiscentní pruh (pozice 7) – duhově lesklý pruh široký asi 20 mm. Při sklopení bankovky proti světlu dostává lesklý zlatý a fialový nádech a jsou na něm vidět číslice s hodnotou bankovky.

Mikrotext (pozice 8) – z lícové strany bankovky je napsaná číselná hodnota bankovky a z rubové je hodnota bankovky napsána slovně. Pod státním znakem jsou iniciály zobrazené osoby.

Obrázek 18. Jednotlivé ochranné prvky 1000 Kč bankovky

Zdroj: Česká národní banka: Ochranné prvky 1000 Kč. [online]. [cit. 2015-04-17]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/platidla/ochranné_prvky/ochranné_prvky_1000.html

4 EMISE A OBĚH PENĚŽ V SOUČASNOSTI

V této části bakalářské práce je popsána emise peněz v současné době, druhy platebních styků a platební instrumenty.

„Hlavním druhem hotovostních peněz jsou ve vyspělých tržních ekonomikách bankovky emitované centrální bankou (hovoříme o emisním monopolu). Nemají kovové ani obchodní krytí a do oběhu se dostávají hotovostními výběry bank z účtů rezerv u centrální banky. Do rukou nebankovních subjektů se bankovky a mince dostanou především hotovostními výběry z účtů u bank či bankomatů.“³¹

Do oběhu se také dostávají mince, které neobsahují drahý kov. Mince mohou být emitovány centrální bankou nebo ministerstvem financí.

4.1 Emise peněz v současnosti

Emise peněz je způsob vydávání peněz do oběhu a jejich stahování. Emisi peněz rozdělujeme:

- vnitřní emise
 - **emise hotovostních peněz** – hotovostní peníze emituje pouze centrální banka. V oběhu jsou pouze mince a bankovky vydané centrální bankou.
 - **emise bezhotovostních peněz** – bezhotovostní peníze může emitovat centrální banka i ostatní banky. Emise vzniká na základě multiplikátoru depozit.
- vnější emise
 - **nákup zahraniční měny** – pokud se převýší nákup zahraniční měny nad jejím prodejem, do ekonomiky se dostává další množství peněz

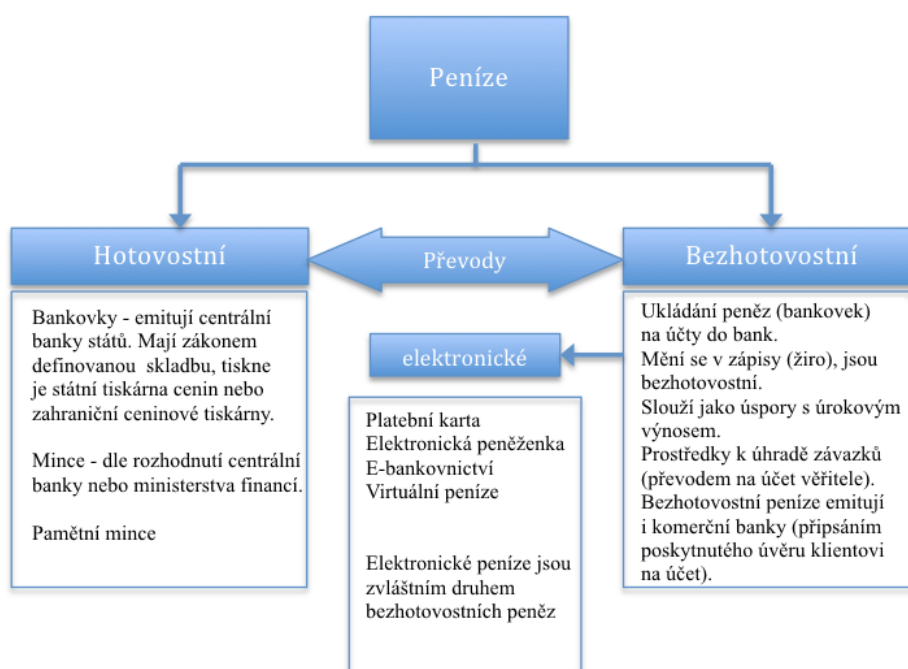
„Peníze vznikají vždy jako bezhotovostní. Hotovostní peníze vznikají až jako následek vzniku bezhotovostních peněz pro potřeby hotovostního peněžního oběhu. Bezhotovostní emise peněz se dělí:

- *bezhotovostní rezervy bank u centrální banky (mezi centrální bankou a bankou) – tyto rezervy centrální banka emituje třemi základními způsoby:*
 - *poskytnutím bezhotovostního úvěru domácím bankám*

³¹ REVENDA, Zbyněk. Peněžní ekonomie a bankovníctví. 5., aktualiz. vyd. Praha: Management Press, 2012, s. 33

- *bezhotovostním nákupem cenných papírů od domácích bank*
- *bezhotovostním nákupem zahraničních měn od domácích bank*
- *bezhotovostní vklady nebankovních subjektů v bankách (mezi bankou a nebankovním klientem)*
 - *poskytnutím bezhotovostního bankovního úvěru nebankovnímu klientovi*
 - *bezhotovostním nákupem cenných papírů od nebankovních klientů*
 - *bezhotovostním nákupem zahraničních měn od nebankovních klientů*³²

V dnešní době nemají peníze přímou vazbu na zlato nebo jiný drahý kov. Tyto peníze nemají žádnou vnitřní hodnotu – jedná se o neplnohodnotné peníze. Současné peníze jsou kryté aktivy centrální banky a ostatních bank. Na Obrázek 19 jsou schematicky znázorněny hotovostní a bezhotovostní peníze.

Obrázek 19. Druhy peněz

Zdroj: Finanční gramotnost: Peníze. [online]. [cit. 2015-04-18]. Dostupné z: <http://www.nenechsdojit.cz/penize>

Zabezpečení platebního styku je jedním z nejdůležitějších úkolů bank. Platební styk se provádí:

- **hotovostně** – realizuje se pomocí bankovek, mincí, poštovních poukázek nebo hotovostních šeků.

³² ČERNOHORSKÝ, Jan a Petr TEPLÝ. Základy financí. 1. vyd. Praha: Grada, 2011, s. 38

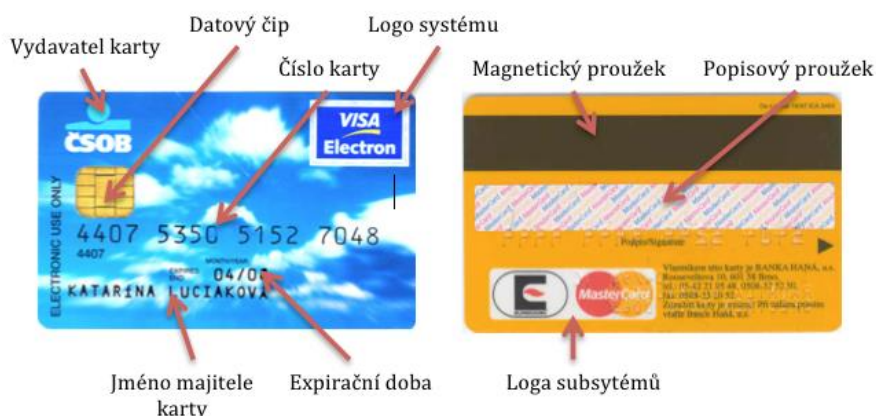
- **bezhotovostně** – probíhá pomocí převodů peněžních prostředků bez potřeby fyzických peněz mezi klienty na jejich účtech.

4.2 Zajištění peněžního oběhu

Existuje několik druhů platebních instrumentů, které se používají při hotovostním i bezhotovostním platebním styku.

4.2.1 Platební karty

Platební karta je plastová karta. Je platebním instrumentem pro bezhotovostní platby a výběr hotovosti. Každá platební karta splňuje mezinárodní normy (materiál, rozměr, ochranné prvky). Na platební kartě je číslo karty, magnetický proužek, datový čip, jméno majitele, expirační doba atd. (Obrázek 20).

Obrázek 20. Platební karta

Zdroj: Útraty a platby: Platební karta. [online]. [cit. 2015-04-18]. Dostupné z: <http://www.nenechsedojit.cz/platebni-karty>

Číslo karty je jednoznačný identifikátor karty. Datový čip a magnetický proužek obsahují identifikační údaje potřebné pro identifikaci karty bankou pomocí čtecího terminálu. Podle způsobu použití se karty dají rozdělit:

- **elektronické platební karty** – jsou použitelné pouze pro online bankovní operace. Jedná se o výběr hotovosti z bankomatu nebo o platbu u obchodníka, který má online platební terminál. Platba se ověřuje zadáním PIN kódu nebo podpisem.
- **embosované platební karty** – všechny identifikační údaje jsou na kartě vyraženy. Dají se použít u obchodníků, kteří nemají online terminál, ale vlastní pouze tzv. žehličku. Platba probíhá tak, že se všechny potřebné údaje otisknou pomocí žehličky na účet a zákazník ho podepíše.

- **kombinované platební karty** – kombinace embosované a elektronické karty.
- **bezkontaktní platební karty** – při platbě se karta pouze přiloží ke čtecímu terminálu. Do částky 500 Kč platba proběhne bez nutnosti další autorizace (větší rychlost platby). Nad tuto částku je nutné platbu ověřit zadáním PIN kódu.

Podle způsobu zúčtování transakcí kartou rozlišujeme:

- **debetní platební karta** – karta je spojena s běžným účtem. Při platbě se používají vlastní prostředky. Bez použití kontokorentu nelze čerpat více peněz, než je na účtu.
- **kreditní platební karta** – karta není spojena s běžným účtem, ale s úvěrovým účtem. Při platbě se nepoužívají vlastní prostředky, ale peníze banky. Na kartě je nastaven povolený měsíční úvěr. Jednou za měsíc banka vystaví vyúčtování a klient zpětně splácí úvěr. Musí minimálně zaplatit domluvená procenta z celkového úvěru (včetně úroků) nebo může zaplatit celou částku (neplatí žádný úrok).
- **charge platební karta** – funguje podobně jako kreditní karta. Rozdíl je v tom, že dlužná částka se musí zaplatit najednou.
- **předplacená platební karta** – není spojena s žádným účtem. Nelze čerpat více peněz, než je na kartě.
 - **jednorázová** – funguje podobně jako dárkové karty. Používá se, dokud se neutratí celá částka na kartě.
 - **dobíjecí** – peníze se na tuto kartu nabíjejí v terminálech (nebo převodem z účtu). Do určité částky je karta anonymní. Pokud chce mít klient vyšší limit, musí bance zadat identifikační údaje (jméno, adresa, datum narození, ...). Kvůli nařízení proti praní špinavých peněz je nastaven maximální limit na 55 000 Kč.

4.2.2 Přímé bankovníctví

„Přímé bankovníctví znamená, že klient může být díky elektronickým prostředkům komunikace se svými penězi v kontaktu 24 hodin denně, 365 dnů v roce, ať je v zaměstnání, doma nebo uprostřed oceánu. Zkrátka odkudkoliv a kdykoliv.“³³

Internetové (elektronické, online) bankovníctví patří v dnešní době k nejoblíbenějším způsobům, jak přistupovat k finančním prostředkům uloženým na bankovních účtech. Pomocí

³³ PŘÁDKA, Michal a Jan KALA. Elektronické bankovníctví: rady a tipy. Vyd. 1. Praha: Computer Press, 2000, s. 1

online bankovníctví můžeme sledovat zůstatky na účtech, historii provedených transakcí, provádět platební příkazy, nastavovat limity, zadávat trvalé příkazy a další operace. Existuje několik druhů online bankovníctví:³⁴

- **domácí bankovníctví** (home banking) – bylo oblíbené koncem 20. století. Ovládání účtu probíhá pomocí aplikace nainstalované na počítači. Ověřování operací je uskutečněno pomocí certifikátu uloženého na pevném disku. V dnešní době je používáno převážně firemními klienty.
- **telefonické bankovníctví** (phone banking) – ovládání účtu probíhá pomocí telefonu. Klient komunikuje s bankou prostřednictvím operátora nebo hlasového automatu. Přístup do systému je ověřován pomocí uživatelského čísla a hesla.
- **mobilní bankovníctví** (GSM banking) – ovládání účtu probíhá pomocí aplikace v chytrém telefonu připojeném k internetu. Aplikace umožňuje všechny operace jako internetové bankovníctví. Přihlášení do aplikace je chráněno přístupovým heslem a jednotlivé operace jsou ověřovány pomocí zabezpečených SMS.
- **internetové bankovníctví** (internet banking) – ovládání účtu probíhá přes webové rozhraní spustitelné na jakémkoliv počítači připojeném k internetu. Přístup do bankovníctví je chráněn uživatelským heslem (někdy ověřován pomocí SMS) a jednotlivé operace jsou ověřovány pomocí SMS nebo autentizačním kalkulátorem.

4.2.3 Digitální peněženka

Digitální peněženka je služba, do které si klient může uložit jednu nebo více platebních karet, u kterých je aktivována možnost placení po internetu. K této službě je možné se přihlásit pomocí počítače nebo aplikace v mobilním telefonu. Tato služba potom umožňuje bezpečné a rychlé platby z těchto karet na internetu nebo v kamenných obchodech. Příkladem těchto digitálních peněženek jsou **V.me** společnosti Visa a **MasterCard Mobile** společnosti MasterCard. Používáním mobilní aplikace pro přístup k digitální peněženke zjednodušuje nákup v internetových obchodech. Zákazník si vybere zboží, v nákupním košíku zvolí platbu přes tuto mobilní aplikaci a na obrazovce se mu objeví QR kód. V aplikaci v telefonu si vyfotí tento kód. Aplikace mu automaticky zobrazí podrobnosti o chystané platbě. Zákazník ji schválí a tím transakce proběhne (aniž by musel vyplňovat číslo karty a účtu). Tímto krokem se zároveň v elektronickém obchodě vyplní doručovací adresa, která je v aplikaci nastavena. Tím se značně urychluje a zjednodušuje nákup v e-shopech.

³⁴ ČERNOHORSKÝ, Jan a Petr TEPLÝ. Základy financí. 1. vyd. Praha: Grada, 2011, s. 239

Mobil podporující NFC ve spojení s digitální peněženkou se dá použít jako náhrada za bezkontaktní platební kartu při placení v kamenných obchodech. V telefonu musí být speciální NFC SIM karta. NFC je protokol pro bezdrátovou komunikaci dvou zařízení na velmi krátkou vzdálenost. Výhodou je, že klient s sebou nemusí nosit platební kartu, ale stačí mu mobilní telefon. Klient může na mobilním telefonu sledovat, jak transakce proběhla a vidí ji hned ve svém elektronickém bankovníctví. Pro tuto platbu platí stejné podmínky jako pro bezkontaktní platební kartu (do 500 Kč není potřeba platbu potvrzovat, nad tuto částku je nutné zadat PIN kód).

PayPal je elektronický platební prostředek, který se chová jako prostředník mezi klientem a e-shopem. PayPal je dnes jedna z nejrozšířenějších virtuálních peněženek. Při založení účtu klient zadá svojí adresu, e-mail a zaregistruje si platební kartu, na které je povolena platba přes internet. Při samotné platbě klient na stránkách e-shopu zvolí způsob platby přes PayPal. Potom je vyzván k přihlášení do PayPal a musí odsouhlasit danou platbu. Následně PayPal provede inkasní platbu z platební karty zaregistrované u PayPal. Klient zaplatí kartou, ale nemusí nikde uvádět citlivé informace o platební kartě.

4.2.4 Další platební instrumenty

Kromě platebních karet, přímého bankovníctví a digitálních peněženek se používají i další platební instrumenty:

- **šek** – patří mezi nejstarší klasické platební instrumenty. Je to cenný papír, který obsahuje bezpodmínečný příkaz bance, aby vyplatila z běžného účtu vystavitele majiteli šeku uvedenou peněžní částku (a to hotově nebo bezhotovostně – převodem na účet). Na šeku musí být uvedené patřičné náležitosti. V České republice se šeky moc nepoužívají.
- **příkaz k úhradě** – je způsob bezhotovostního převodu peněžních prostředků. Příkaz k úhradě dává majitel účtu bance a požaduje po ní provedení určité platby z jeho účtu na účet jiného subjektu. Příkaz k úhradě může klient dávat pouze té bance, u které má vedený účet. Příkaz k úhradě lze zadat všemi druhy elektronického bankovníctví nebo osobně na pobočce banky.
- **příkaz k inkasu** – je způsob bezhotovostního převodu peněžních prostředků, který vzniká na základě podnětu příjemce peněz. Na rozdíl od normálního příkazu k úhradě požaduje provedení platby věřitel, nikoli dlužník. Aby banka tento příkaz k platbě provedla, musí být tento způsob mezi bankou, dlužníkem i věřitelem předem

dohodnutý. Majitel účtu může nastavit maximální limit, který má banka bez ověření proplatit. Pokud je tento limit překročen, platba není provedena. Tento způsob platby se většinou používá při placení energií a telekomunikačních služeb (platba SIPO).

- **směnka** – je cenný papír, na kterém se určitá osoba zavazuje zaplatit oprávněnému majiteli směnky uvedenou peněžní částku. Směnka musí splňovat zákonem předepsané náležitosti. Mezi výhody směnek patří jednoznačnost pohledávky, zkrácené soudní řízení a jednoduchá převoditelnost pohledávky podložené směnkou. Existují dva druhy směnek.³⁵
 - **vlastní** – vystavuje ji dlužník. Zavazuje se zaplatit oprávněnému majiteli ve stanovené době stanovenou částku. Závazek ze směnky vzniká vystavením a podpisem směnky.
 - **cizí** – dlužník se nezavazuje, že sjednanou sumu uhradí sám, nýbrž úhradu přikazuje třetí osobě – například bance, ve které má účet. Závazek ze směnky vzniká přijetím a podpisem směnky.

³⁵ REVENDA, Zbyněk. Peněžní ekonomie a bankovníctví. 5., aktualiz. vyd. Praha: Management Press, 2012, s. 99

5 VIRTUÁLNÍ PENÍZE

Virtuální peníze nejsou emitovány žádnou centrální bankou ani státem. K emitování této měny dochází na počítačích procesem, kterému se říká „těžení“. Virtuální peníze jsou zašifrovaná data. Pravost těchto dat je ověřována sítí zúčastněných počítačů. V těchto datech je uložena celá historie dané virtuální mince. Tato historie je uložena na všech počítačích zapojených do platební sítě – je prakticky nemožné měnu padělat. Měna je anonymní – nelze zjistit vlastníka. Platební styk provozovaný virtuální měnou je nezávislý na jakékoliv bance.

V dnešní době existuje velké množství virtuálních peněz (kryptoměn), ale pouze malé procento z nich má nějakou hodnotu a obchoduje se s nimi na burzách. V dubnu 2015 bylo evidováno 602 různých kryptoměn.³⁶

Kryptoměna je digitální platidlo, založené na kryptografii. Jedná se o nový, plně decentralizovaný měnový systém. Nemá žádnou centrální autoritu, která by tuto měnu vydávala, spravovala ji a starala se o ni. Jedná se o bezhotovostní měnu, která je generována počítači vykonávajícími komplikované matematické výpočty.

U kryptoměny nikdo nemůže uměle zvyšovat množství měny v oběhu. To je velký rozdíl oproti klasickým měnám (USD, EUR, CZK), kde centrální banka zvyšuje počet bankovek v oběhu podle vlastního uvážení.

Kryptoměna je celosvětová – neexistují pro ni hranice. Je směnitelná za jakoukoliv jinou světovou měnu. Účastníci obchodních transakcí nejsou nijak omezováni vlastní měnou – nemusí nikomu platit za převod vlastní měny do měny svého obchodního partnera.

Nevýhody kryptoměny

Kryptoměna je čistě digitální měna, která je anonymní – je velice atraktivní pro kyberzločince. Stačí získat přihlašovací údaje k peněžence (adrese). Potom už stačí převést peníze na jinou adresu. Ztracené peníze jsou v takovém případě prakticky nedohledatelné – stejně jako ukradená hotovost. Software, který umožňuje zachytávání přihlašovacích údajů (malware), je velmi jednoduchý a už dnes jich existují stovky.

Příkladem zneužití kryptoměny zločinci je pokus o vydírání České republiky hrozbou rozšíření viru ebola na různých veřejných místech. Pachatelé požadovali po státu 1 milion eur právě ve virtuální měně bitcoin. Platba měla proběhnout ve třech splátkách na tři různé elektronické adresy.

³⁶ Coin Market Cap: Crypto-Currency Market Capitalizations. [online]. [cit. 2015-04-18]. Dostupné z: <http://coinmarketcap.com/all/views/all/>

Dalším nebezpečím jsou tzv. webové peněženky. Ty používáme v případě, kdy chceme obchodovat s kryptoměnou. Mají podobné funkce jako peněženka v mobilním telefonu nebo na počítači. Webová peněženka je uložena na nějakém webovém serveru. V případě napadení tohoto serveru může uživatel přijít o všechny své peníze. Příkladem může být prolomení zabezpečení serveru „bitcash.cz“. Všechny peníze (bitcoiny) uložené na tomto serveru byly odcizeny a není možné je nijak dohledat.

V dnešní době existuje velké množství různých kryptoměn. V další části budou popsány jen některé vybrané měny.

5.1 Bitcoin

Bitcoin byla první kryptoměna, se kterou se začalo obchodovat. Tato měna vznikla v roce 2008. V té době o ni prakticky nikdo nejevil zájem. K jejímu většímu rozšíření došlo až na konci roku 2013.

Bitcoin není pouze měna, jde o spojení měny, P2P sítě a softwaru v jednom. Jedná se o internetovou open-source peer-to-peer platební síť. Všechny operace probíhají přes internet bez jakýchkoliv prostředníků a jsou chráněny silnou šifrou (kryptografií SHA256 a ECDSA). Výhoda toho, že se jedná o open-source spočívá v tom, že projekt má veřejné zdrojové kódy a každý si může ověřit fungování této sítě a jejich algoritmů.³⁷

V síti existují dva druhy uživatelů:

- uživatelé – lidé, kteří si mezi sebou posílají peníze
- těžaři (emitenti) – lidé (počítače), kteří generují nové bitcoiny. Dříve k této činnosti stačily obyčejné počítače, dnes už se tyto výpočty provádějí pouze na specializovaných jednoúčelových čípech ASIC.

Jediný způsob, jak se do oběhu dostávají nové bitcoiny je řešení obtížného matematického úkolu. Tomuto procesu se říká těžba. Už od vzniku této měny je známo, že celkem bude vytěženo 21 milionů bitcoinů. V dnešní době se těží asi 25 bitcoinů každých 10 minut. Poslední bitcoin by se měl vytěžít v roce 2140.

Princip používání této měny je poměrně jednoduchý. Každý uživatel musí vlastnit alespoň jednu bitcoin adresu. Uživatel pouze zadá, kolik bitcoinů chce převést ze své adresy na jinou adresu. Tím se vytvoří nová transakce, která je podepsána soukromým klíčem. Tato transakce

³⁷ Bitcoinman: Průvodce světem Bitcoinu. [online]. [cit. 2015-04-18]. Dostupné z: <http://www.bitcoinman.cz/index.php?c=co-je-bitcoin>

je rozeslána do sítě, kde je ověřována. Příjemce je o provedené platbě informován prakticky okamžitě (během několika vteřin), ale tato transakce ještě není ověřena. Ostatní uživatelé sítě musí potvrdit, že vlastníte potřebné množství peněz k provedení této transakce. Toto potvrzení trvá průměrně 10 minut.³⁸

Tato virtuální měna je šifrovaná, stát ani banky ji nemohou nijak ovlivňovat. Zakladatel bitcoinu (jeho identita není do dnešního dne známa – vystupuje pod přezdívkou Satoshi Nakamoto) navrhl měnu tak, aby nešla žádným způsobem ovlivňovat. Díky způsobu těžení jednotlivých mincí je znemožněno znehodnocení této měny z důvodu nenadálého přísunu nových peněz. Množství emise měny je od začátku známo – nemůže tedy proběhnout žádná „měnová reforma“.

Legálnost virtuální měny a její postavení ve finančních a právních systémech se řeší v mnoha zemích. Tyto země hledají nějaké instrumenty, jak tuto měnu regulovat. Přemýšlí se o možnosti přidělovat licence právním subjektům, které provozují burzovní a směnářenskou činnost. Tato snaha je prezentována jako ochrana před práním špinavých peněz.³⁹

K obchodování s bitcoiny se v České republice vyjádřila i ČNB: „*Obchodování s bitcoiny nevyžaduje povolení ČNB (takové povolení ČNB ani nemůže udělit) a nepodléhá dohledu ČNB. Povolení ČNB není potřebné ani k přijímání úhrad zboží a služeb prostřednictvím bitcoinů.*“⁴⁰

Podobně jako klasické peníze se i bitcoin dělí na menší jednotky (Tabulka 1).

Tabulka 1. Dělení měny bitcoin

1 BTC	1 BTC	1 bitcoin
0.01 BTC	1 cBTC	1 centi-bitcoin (bitcent)
0.001 BTC	1 mBTC	1 milli-bitcoin (mbit, em-bit nebo millibit)
0.000 001 BTC	1 μBTC	1 micro-bitcoin (u-bit, yu-bit, microbit)
0.000 000 01 BTC		1 satoshi

Zdroj: Zpracováno podle: BitcoinCZ: Co je to Bitcoin?. [online]. [cit. 2015-04-18]. Dostupné z: <http://blog.bitcoin.cz/casto-kladene-dotazy/>

Platbu měnou bitcoin začíná přijímat stále větší množství obchodníků (e-shopy i kamenné obchody). Může se platit za zboží i za služby. Tuto měnu používají hlavně techničtí nadšenci,

³⁸ ABC Linuxu: Decentralizovaná kryptoměna Bitcoin. [online]. [cit. 2015-04-18]. Dostupné z: <http://www.abclinuxu.cz/clanky/decentralizovana-kryptomena-bitcoin>

³⁹ BtcTip: Je bitcoin legální?. [online]. [cit. 2015-04-19]. Dostupné z: <http://btctip.cz/je-bitcoin-legalni>

⁴⁰ ČNB: Obchodování s bitcoiny. [online]. [cit. 2015-04-19]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/faq/obchodovani_s_bitcoiny.pdf

zastánci soukromí, ale také zločinci (díky nedohledatelnosti nakupujícího se dá použít pro nákup zbraní, drog a dalšího zakázaného zboží). Přibývá také stále větší množství bankomatů, ve kterých si klient může nakoupit nebo prodat bitcoiny. V České republice můžeme tyto bankomaty najít např. v Praze, Brně, Ostravě, Plzni atd. V současné době je možné bitcoiny koupit nově také na pobočkách České pošty a v terminálech Sazky. Jedná se o novou službu EasyCoin. Při transakci není vyžadována žádná osobní identifikace.

Některé státy zavedly maximální limity pro výměnu bitcoinů z důvodů praní špinavých peněz (kanadské zákony proti praní špinavých peněz uvádějí jako maximální částku k výběru 3000 kanadských dolarů⁴¹).

Limity v ČR při směně bitcoinu na Kč při jedné transakci:⁴²

- bankomat, Česká pošta, Sazka ... 25 000 Kč
- směnárna ... 50 000 Kč

Kurz bitcoinu ke dni 18. dubna 2015 byl 221,89 USD za 1 bitcoin (5 623,45 Kč).⁴³

Obrázek 21. Vývoj kurzu měny bitcoin

Zdroj: Zpracováno podle: Bitcoin: Vývoj kurzu Bitcoin [online]. [cit. 2015-04-18]. Dostupné z: <http://www.forexsrovnac.cz/bitcoin>

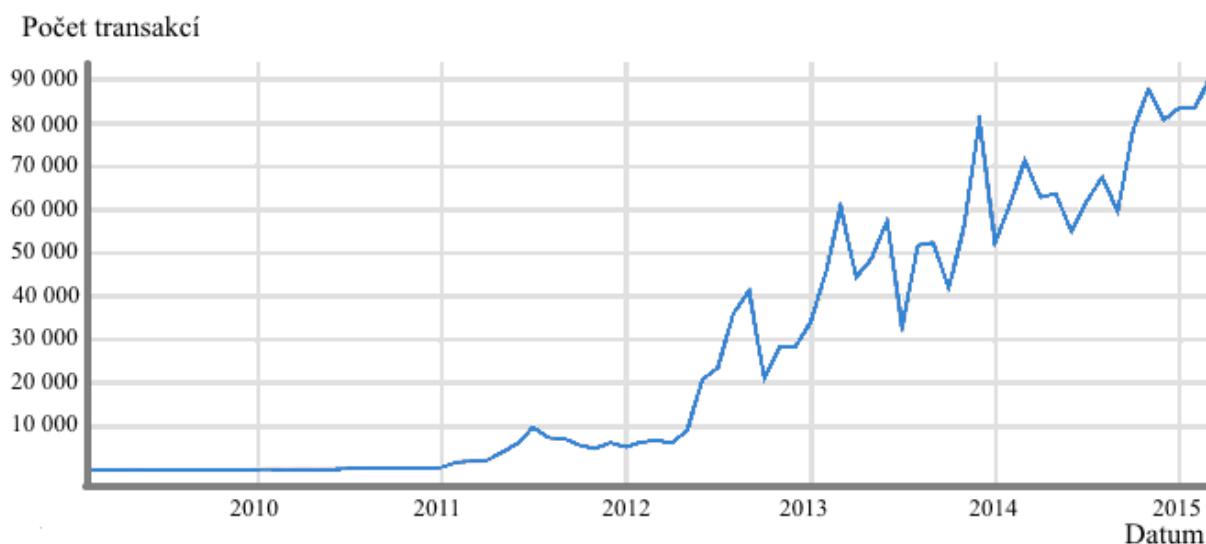
Z grafu na Obrázek 21 je patrné, že až do konce října 2013 byla tato měna stabilní a udržovala se na kurzu okolo 100 USD za 1 bitcoin. Je to dáno i tím, že o tuto relativně neznámou měnu nebyl velký zájem. Během listopadu 2013 se cena zvýšila až na 1 051 USD za bitcoin. Do června 2014 docházelo k výkyvům. Od poloviny roku 2014 cena prakticky neustále klesá. Počátkem dubna roku 2015 byl kurz 232 USD za 1 bitcoin.

⁴¹ E-republika.cz: V Kanadě běží první bankomat na bitcoiny. [online]. [cit. 2015-04-18]. Dostupné z: <http://news.e-republika.cz/article2193>

⁴² PC tuning: Bitcoin v roce 2015. [online]. [cit. 2015-04-19]. Dostupné z: <http://pctuning.tyden.cz/hardware/site-a-internet/33637-bitcoin-v-roce-2015-pad-na-dno-nebo-restart>

⁴³ Coin Market Cap: Crypto-Currency Market Capitalizations. [online]. [cit. 2015-04-18]. Dostupné z: <http://coinmarketcap.com/all/views/all/>

V dnešní době těžaři dolují bitcoiny se ztrátou a doufají, že se kurz zvedne. Samotný provoz bitcoinové sítě stojí ročně kolem 1 000 000 USD. Důvodem pro kolísání hodnoty bitcoinu je také to, že je mnohem více lidí, kteří chtějí touto měnou platit, než těch, kteří jsou ochotni ji přijímat.⁴⁴ Dalším důvodem poklesu je to, že čínská vláda zakázala bankám obchodovat v bitcoinech a směnárnám zakázala přímou směnu Juanů na bitcoin, protože ztrácela kontrolu nad počtem dolarů mezi běžným lidem.⁴⁵

Obrázek 22. Počet transakcí v bitcoinech

Zdroj: Zpracováno podle: PC tuning: Bitcoin v roce 2015. [online]. [cit. 2015-04-19]. Dostupné z: <http://pctuning.tyden.cz/hardware/site-a-internet/33637-bitcoin-v-roce-2015-pad-na-dno-nebo-restart>

Z grafu na Obrázek 22 je patrné, že denní objemy obchodování s bitcoiny narůstají. Výše těchto transakcí se dostala až k 90 000 transakcí. Oživení v posledních měsících je způsobeno hlavně poklesem cen za bitcoin.

5.2 Alternativní kryptoměny

V dnešní době existuje velké množství různých kryptoměn. V dalším textu jsou popsány litecoin, dogecoin a auroracoin.

Litecoin

Litecoin je kryptoměna, která vznikla v roce 2011. Vytvořil ji Charles Lee s podporou členů komunity bitcoin. Je považována za hlavní alternativní digitální měnu. Litecoin je založen na stejném principu jako bitcoin. Používá jednodušší algoritmus pro těžení měny –

⁴⁴ Kurzy CZ: Je bitcoin zralý na odstřel?. [online]. [cit. 2015-04-18]. Dostupné z: <http://www.kurzy.cz/zpravy/378738-je-bitcoin-zraly-na-odstrel/>

⁴⁵ PC tuning: Bitcoin v roce 2015. [online]. [cit. 2015-04-19]. Dostupné z: <http://pctuning.tyden.cz/hardware/site-a-internet/33637-bitcoin-v-roce-2015-pad-na-dno-nebo-restart>

tzv. Script. Transakce jsou v této měně potvrzovány rychleji. Průměrný čas pro potvrzení transakce je 2,5 minuty. Celkem bude vytěženo 84 milionů litecoinů.

Kurz ke dni 18. dubna 2015 byl 1,44 USD za 1 litecoin (36,49 Kč).⁴⁶

Obrázek 23. Vývoj kurzu měny litecoin

Zdroj: Zpracováno podle: Litecoin: Vývoj kurzu litecoin. [online]. [cit. 2015-04-18]. Dostupné z: <http://www.forexsrovnac.cz/litecoin>

Z grafu na Obrázek 23 je patrné, že kurz této měny byl na konci roku 2013 na svém maximu (30 USD za 1 litecoin). Od ledna 2014 začal kurz klesat. Od roku 2015 se pohybuje v hodnotě pod 2 USD za 1 litecoin.

Obrázek 24. Počet transakcí v litecoinech

Zdroj: Zpracováno podle: Litecoin.com: Transaction per day. [online]. [cit. 2015-04-19]. Dostupné z: <http://ltc.block-explorer.com/charts>

Z grafu na Obrázek 24 vyplývá, že denní objemy obchodování s litecoiny nejsou tak výrazné, jako je tomu s bitcoiny. Maximální počet transakcí (přes 41 000) byl v únoru 2015. Tento počet transakcí byl ovšem ojedinělý. V ostatních dnech se počet transakcí pohybuje pod 10 000 transakcí za den.

⁴⁶ Coin Market Cap: Crypto-Currency Market Capitalizations. [online]. [cit. 2015-04-18]. Dostupné z: <http://coinmarketcap.com/all/views/all/>

Dogecoin

Dogecoin je alternativní měna, která vychází z litecoinu. Tato měna vznikla v prosinci 2013. Vytvořili ji Bill Markus a Jackson Palmer. Stejně jako litecoin používá Scrypt algoritmus pro těžbu mincí. Konečný počet mincí není omezen – jedná se o jednu z mála inflačních kyberměn. Už 25. prosince došlo k první velké krádeži této měny – při softwarovém útoku na elektronické peněženky byly ukradeny miliony těchto mincí.

Kurz ke dni 18. dubna 2015 byl 0.000106 USD za 1 dogecoin (0,0027 Kč).⁴⁷

Auroracoin

Auroracoin je další alternativní kryptoměna založená na litecoinu. Vznikla v únoru 2014. Byla vytvořena na podporu ekonomiky Islandu. Polovina všech mincí této měny byla vytvořena při jejím vzniku a byla určena pro obyvatele Islandu. Každý obyvatel Islandu má automaticky nárok na 31,8 mincí této měny. Zbývající polovina měny bude těžena postupně, jako ostatní kryptoměny a může si ji koupit kdokoliv.

Kurz ke dni 18. dubna 2015 byl 0.026 USD za 1 dogecoin (0,66 Kč).⁴⁸

⁴⁷ Coin Market Cap: Crypto-Currency Market Capitalizations. [online]. [cit. 2015-04-18]. Dostupné z: <http://coinmarketcap.com/all/views/all/>

⁴⁸ Coin Market Cap: Crypto-Currency Market Capitalizations. [online]. [cit. 2015-04-18]. Dostupné z: <http://coinmarketcap.com/all/views/all/>

6 KOMPARACE PLATIDEL

V poslední části této bakalářské práce jsou provedena srovnání vybraných platidel podle různých kritérií. Nejdříve budou porovnána starší a současná platidla z hlediska plnohodnotnosti a krytí drahým kovem. Dále budou srovnány současné bankovky a virtuální měna. Ve třetí části budou popsány jednotlivé druhy platidel z hlediska zneužití a ochrany těchto platidel.

6.1 Porovnání jednotlivých druhů platidel z hlediska krytí zlatem

Pro porovnání bylo zvoleno pět druhů platidel používaných na českém území:

- Český groš – mince ražená ve 14. století
- Měděný krejcar – mince ražená v 18. století v době vlády Marie Terezie
- Bankocetle – bankovky vydávané v 18. století v době vlády Marie Terezie
- Bankovky Rakouska-Uherska – bankovky vydávané v 19. až začátkem 20. století
- Současné papírové peníze – bankovky vydávané v 21. století

Tabulka 2. Srovnání vybraných platidel z hlediska plnohodnotnosti

	Popis platidel
Český groš	Jedná se o plnohodnotnou minci ze stříbra. Její hodnota je rovna hodnotě vzácného kovu, ze kterého byla mince vyrobena.
Měděný krejcar	Jedná se o neplnohodnotnou minci - je vyrobena z mědi.
Bankocetle	Jedná se o neplnohodnotné papírové peníze o vysoké nominální hodnotě. 1000 bankocetlí odpovídalo 14 kg zlata.
Bankovky Rakouska-Uherska	Jedná se o papírové peníze – neplnohodnotné.
Současné papírové peníze	Jedná se o neplnohodnotné peníze. Dnešní peníze nemají prakticky žádnou vlastní vnitřní hodnotu.

Zdroj: Zpracování vlastní

Z Tabulka 2 je patrné, že vývoj měny na našem území odpovídá rozdělení měnových standardů. V nejstarších dějinách se používaly mince zcela plnohodnotné. S postupným ubýváním nalezišť drahých kovů (zlato, stříbro) byl do mincí postupně přidáván jiný kov (měď), který nakonec nahradil drahé kovy úplně. Dalším krokem bylo zavedení papírových peněz, které již žádnou vnitřní hodnotu nemají.

Tabulka 3. Srovnání vybraných platidel z hlediska krytí drahým kovem

	Způsob krytí platidla
Český groš	Mince byly kryté vzácným kovem (byly z něho přímo vyrobeny).
Měděný krejcar	Mince byly kryté vzácnými kovy.
Bankocetle	Bankovky byly plně kryty zlatem.
Bankovky Rakouska-Uherska	Bankovky byly kryté zlatem (neznamenal to však možnost volné směny bankovek za zlato). Směnitelnost byla možná pouze v rámci standardu zlaté devizy – tj. tyto bankovky se daly směnit za zahraniční bankovky volně směnitelné za zlato (americké dolary, britské libry).
Současné papírové peníze	Tyto peníze nemají žádnou přímou vazbu na zlato nebo jiný drahý kov.

Zdroj: Zpracování vlastní

Z Tabulka 3 je patrné, že směnitelnost mincí a papírových peněz za zlato se v průběhu historie postupně měnila. Z počátku byla platidla (mince) plně kryta drahým kovem. I první papírové peníze (bankocetle) byly plně kryty zlatem. V době Rakouska-Uherska byl zaveden standard zlaté devizy. Směnitelnost téměř všech bankovek za zlato byla zrušena v období I. světové války. K přechodu československé měny na zlatý standard došlo v listopadu 1929. Zákonem byla určena hodnota koruny československé na 0,04458 g zlata.⁴⁹ Tato hodnota se postupně snižovala. V roce 1945 byla tato hodnota již pouze 0,0177734 g zlata za jednu korunu. Poslední určení zlatého obsahu bylo stanoveno v roce 1953 na hodnotu 0,123426 g zlata. Bankovky ale nebylo možné za zlato u centrální banky vyměnit.

V roce 1944 byl zaveden tzv. brettonwoodský systém měnových kurzů. Americký dolar byl jako jediný směnitelný za zlato. Jeho hodnota byla zafixována na 35 USD za 1 trojskou unci zlata. Ostatní národní měny byly napojeny na americký dolar. Kurz koruny byl stanoven na 50 Kčs k americkému dolaru. V tomto kurzu se prováděly všechny peněžní transakce s cizinou. Tento systém byl zrušen v srpnu 1971, kdy USA ukončily směnitelnost dolaru za zlato. V současné době peníze kryty zlatem nejsou – česká měna je kryta aktivy České národní banky.⁵⁰

⁴⁹ VONDRA, Roman. Peníze v moderních českých dějinách. Vydání 1. Praha: Bankovní institut, 1999, s. 61

⁵⁰ ČNB: Čím je kryta měna? [online]. [cit. 2015-04-18]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/faq/cim_je_kryta_mena.html

6.2 Porovnání současných peněz a virtuálních peněz – bitcoinů

Existují velké rozdíly v používání současných peněz a virtuální měny bitcoin. Jednotlivé odlišnosti jsou uvedeny v Tabulka 4. Rozdíly se týkají emise a formy peněz, způsobu jejich používání a kontroly, možnosti padělání a znehodnocení i celkového počtu měn.

Tabulka 4. Srovnání současných peněz a bitcoinů

	Současné peníze	Bitcoin
Emise	Bankovky v ČR vydává ČNB.	Bitcoin jsou těženy na základě řešení obtížného matematického úkolu.
Omezení vzniku	Počet bankovek v oběhu v ČR reguluje ČNB. V případě vlastního uvážení vydává nové bankovky.	Maximální počet bitcoinů je od prvopočátku znám (21 milionů). Poslední bude vytěžen v roce 2140.
Kontrola oběhu	Nad oběhem bankovek v ČR dohlíží opět ČNB.	Používání bitcoinů v ČR nevyžaduje povolení ČNB a nepodléhá ani jejímu dohledu.
Používání	Existuje zákonná povinnost používání bankovek.	Není žádná povinnost přijímat bitcoin. Používání je postaveno pouze na důvěře.
Padělání	Bankovky se dají padělat. Zabraňuje se tomu pomocí ochranných prvků.	Bitcoin nejdu padělat. Jsou chráněny silnou šifrou.
Znehodnocení měny	Může dojít k inflaci nebo deflaci.	Znehodnocení měny není možné z důvodu celkového pevného množství bitcoinů.
Možnosti plateb	Platby probíhají hotovostně (bankovky) nebo bezhotovostně (příkaz k úhradě, platební karta, atd.).	Bezhotovostní platba přes internet.
Hotovostní platba	Realizuje se pomocí bankovek.	Nelze provést. Je nutné převést bitcoin na nějakou měnu (Kč, Euro, USD, atd.). Výměnu lze provést v bankomatu nebo ve směnárně.
Bezhotovostní platba	Platbu lze realizovat přes prostředníka – banku.	Všechny operace probíhají přes internet bez jakýchkoliv prostředníků.
Forma platidla	Bankovky jsou vyrobeny z papíru.	Neexistuje žádné fyzické platidlo.
Počet měn	Většina států má svoji vlastní měnu. Některé státy mají měnu společnou (např. Evropská unie).	Vznikají nezávisle na jakémkoliv státu. V současné době existuje 602 různých virtuálních měn.

Zdroj: Zpracování vlastní

6.3 Porovnání jednotlivých druhů platidel z hlediska zneužití a ochrany

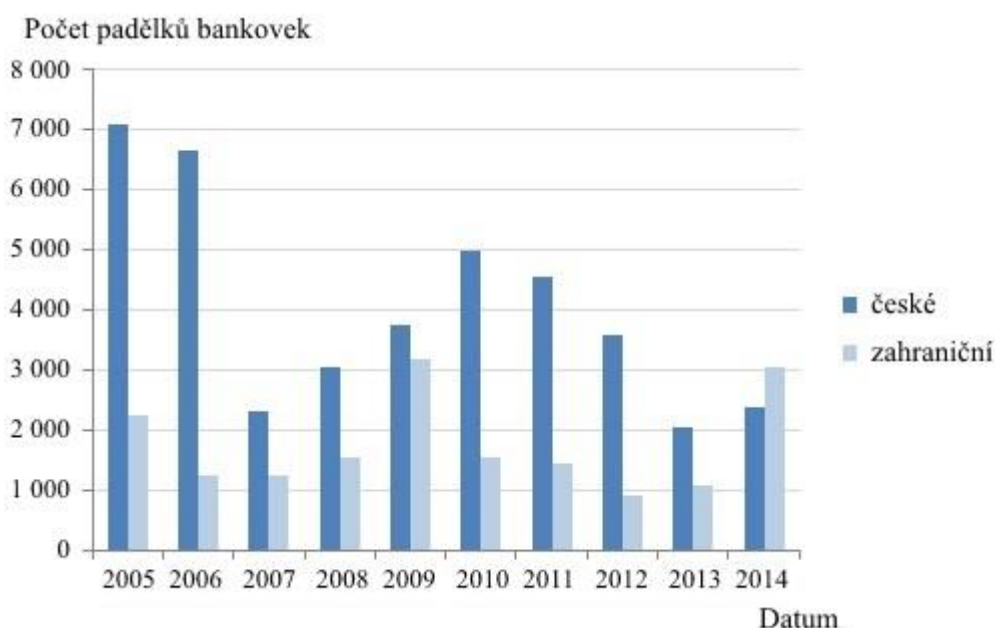
V následující části se pokusím srovnat jednotlivé druhy platidel podle způsobu padělání a možnosti ochrany proti zneužívání.

Mince z drahých kovů

U mincí docházelo ke snižování obsahu drahého kovu a to buď přímo při výrobě, nebo obrousováním mincí. Obchodníci si kontrolovali mince při platbě. Jednou z nejjednodušších možností byla kontrola váhy mince. Dalším způsobem byl test kvality drahého kovu v minci. Ta se prováděla pomocí zkušebních jehel o určité ryzosti drahého kovu. Mincí se udělal vryp do testovacího kamene a následně se porovnal s vrypem jednotlivých tyčinek. Další možností bylo přestřížení (proděravění) mince kvůli zjištění, zda nejde o pozlacený (postříbřený) padělek.⁵¹

Papírové peníze

Padělání papírových peněz je známo od počátku vydávání těchto platidel. Kvalita padělaných bankovek se hodnotí podle pětibodové stupnice (neumělý padělek, méně zdařilý padělek, zdařilý padělek, nebezpečný padělek a velmi nebezpečný padělek).

Obrázek 25. Počet zadržených padělků v letech 2005 – 2014

Zdroj: Zpracováno podle: ČNB: Počty zadržených padělků v letech 2005 - 2014 [online]. [cit. 2015-05-25]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/platidla/padelky/pad_celkem.html

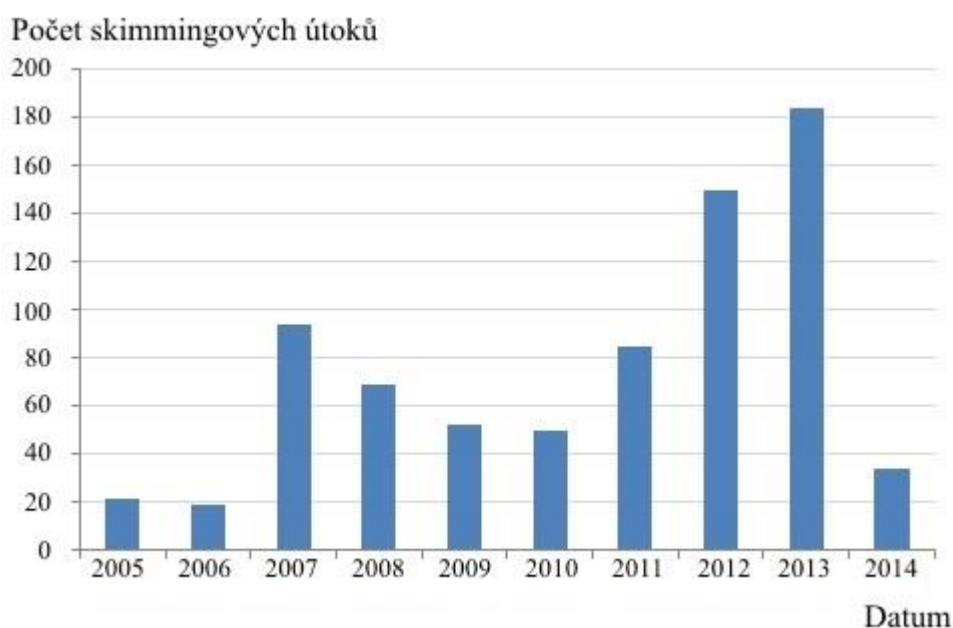
⁵¹ Zlatá koruna: Mince a jejich padělání [online]. [cit. 2015-04-25]. Dostupné z: <http://www.zlatakoruna.info/zpravy/mince-jejich-padelani>

V grafu na Obrázek 25 je zobrazen počet zadržených padělaných bankovek na území ČR ve sledovaném časovém období. Je patrné, že se kromě našich bankovek podařilo zadržet i bankovky zahraniční. Od roku 2010 počet zadržených falešných bankovek klesal. V roce 2014 tento počet opět stoupl.

Ke snížení možnosti padělání bankovek se používají různé ochranné prvky, které mají zabránit možnosti záměny těchto bankovek za pravé. Jednotlivé ochranné prvky jsou popsány v kapitole 3.8.

Platební karty

Také platební karty se dají zneužít. Existují čtyři druhy podvodů. Jedná se o zneužití odcizených nebo ztracených platebních karet, odcizení platebních karet zasílaných právoplatnému držiteli, internetové podvody a skimming (padělání platebních karet). Ke skimmingu dochází pomocí zařízení, které se většinou instaluje na bankomat. Toto zařízení zkopíruje informace z magnetického proužku karty.

Obrázek 26. Počet skimmingových útoků v letech 2005 – 2014

Zdroj: Zpracováno podle: Policie ČR: Skimming 2014 [online]. [cit. 2015-05-25]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/skimming-2013.aspx>

V grafu na Obrázek 26 je zobrazen počet skimmingových útoků na území ČR ve sledovaném časovém období. Je patrné, že počet těchto útoků stoupá. Zajímavý je příznivý propad v minulém roce.

Mezi nejdůležitější ochranu proti zneužití platebních karet patří zásada mít svou kartu neustále pod dohledem, nikde si nepoznamenávat PIN, nikomu nesdělovat číslo karty a její

platnost a provádět zpětnou kontrolu provedených operací. Při výběru hotovosti je potřeba věnovat velkou pozornost bankomatu.⁵²

K nejčastějším podvodům patří zneužití platební karty při platbě na internetu. Pro tento podvod není potřeba kopírovat data z platební karty, ale pouze stačí zjistit číslo platební karty, datum platnosti a CVV/CVC kód. Tomuto podvodu se dá předejít používáním limitů na kartě.

Virtuální peníze

Padělání virtuálních peněz není v současné době možné. Jejich zneužití je možné pouze při jejich odcizení. Protože se jedná o anonymní peníze, je v případě odcizení prakticky nemožné dohledání ztracených peněz. Jakmile někdo získá přístup k cizí virtuální peněžence, může veškeré peníze převést jinam.

Ochranou proti zneužití je udržování přístupových údajů k peněžence v tajnosti a přihlašování do peněženky pouze ze zabezpečeného počítače.

Z uvedeného srovnání je patrné, že padělání (zneužívání) platidel se dělo od prvopočátku platebního styku. Počet těchto zneužití je v posledních letech prakticky stejný, ale metody podvodníků se neustále vyvíjejí. Jejich odhalování je čím dál tím těžší. Ochranná opatření se také neustále zdokonalují, ale podvodníci jsou vždy o krok napřed. Počet padělaných bankovek v posledních letech klesal, oproti tomu se zvedal počet útoků na platební karty. Může to být dáno tím, že se stále více upřednostňuje placení platebními kartami místo hotovosti.

⁵² Policie ČR: Zneužití platební karty [online]. [cit. 2015-05-25]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/pozor-na-zneuzeni-platebni-karty.aspx>

ZÁVĚR

V této práci byl popsán vývoj peněz v celé historii lidstva – vývoj emise peněz a peněžního oběhu, emise a oběh peněz v současnosti a využívání virtuálních peněz v dnešní moderní době.

Vynález peněz je brán jako jeden z nejvýznamnějších vynálezů v historii lidstva, bez kterého by nemohlo dojít k rozvoji civilizace. Peníze ovlivňují rozhodování téměř všech subjektů v ekonomice. Pod pojmem peníze můžeme chápat cokoliv, co je přijímáno při placení za zboží a služby. V dávné minulosti se jako platidlo používaly různé komodity (dobytek, kožešiny, perly, mušle, obilí nebo zbraně). Postupně s vývojem objevování kovů se jako platidla začaly používat mince z různých kovů. Jednotliví panovníci vydávali svoje vlastní mince. Z počátku byly tyto mince vyrobeny pouze z drahého kovu – jednalo se o plnohodnotné mince. Postupně byla ryzost těchto mincí snižována – byly do nich přidávány jiné kovy (např. měď). Tím docházelo k znehodnocování těchto mincí – stávaly se neplnohodnotnými mincemi.

Vlivem nedostatku drahých kovů se postupně přešlo k papírovým penězům. První předchůdce papírových peněz se objevil již ve starověké Číně. Jednalo se o jakési stvrzenky, které obchodníci vydávali místo těžkých kovových mincí. První papírové peníze na našem území se objevily až v 18. století za vlády Marie Terezie. Byly to takzvané bankocetle. Pro Českou republiku byl významný vývoj papírových bankovek od roku 1918 – od vzniku samostatného Československa. V roce 1926 zahájila svoji činnost Národní banka Československá, která se stala klasickou emisní centrální bankou. V době Protektorátu Čechy a Morava (období druhé světové války) se na našem území používaly tzv. mobilizační státovky orazítkované česko-německým textem. Exilová vláda měla již ke konci války připravené nové bankovky (vytištěné v Anglii), které se u nás po válce začaly používat. V roce 1953 proběhla rozsáhlá peněžní a měnová reforma, která znehodnotila veškeré úspory obyvatel. V dalším období docházelo pouze ke změnám ve výtvarném provedení různých bankovek, které postupně nahrazovaly starší provedení. V roce 1993 došlo k rozdělení republiky na dva nezávislé státy. V České republice byla Státní banka československá nahrazena Českou národní bankou (ČNB). Těsně po rozdělení republiky se používaly okolkované bankovky. Ty byly postupně nahrazovány novými bankovkami, které se až na výjimky používají dodnes.

V dnešní době již probíhá většina obchodních transakcí bezhotovostně. V platebním styku se čím dál častěji používají platební karty a platby převodem z účtu. Obsluhování účtů přes

internetové nebo mobilní bankovníctví je dnes již samozřejmostí. Pro platby v kamenných obchodech je možné místo platební karty používat mobilní telefon podporující protokol NFC. Možnosti bezhotovostních plateb se neustále rozvíjejí. Firmy nabízejí různé virtuální peněženky, které zjednodušují platby na internetu. Pro platby na zahraničních internetových obchodech se velmi často používá služba PayPal.

V posledních letech se objevil nový druh platidla nezávislého na centrálních bankách jednotlivých států – tzv. virtuální peníze. V současné době existuje velké množství různých kryptoměn (v době psaní této práce jich bylo 602). Nejpoužívanější kryptoměnou je bitcoin. Je to měna, se kterou se obchoduje po celém světě. Jedná se o nepadělatelnou měnu, která je anonymní (nedohledatelná). Neustále se zvyšuje počet míst, kde je možné s touto měnou platit. Také počet výběrných míst se zvyšuje. Jedná se o bankomaty, směnárny a nově také pobočky České pošty a terminály Sazky. Tato měna se bohužel velmi často zneužívá při nezákonných obchodech, a proto jednotlivé státy hledají různé instrumenty, jak tuto měnu regulovat.

V poslední části bakalářské práce jsou provedena tři srovnání jednotlivých platidel podle různých kritérií. Nejprve byly porovnány platidla z hlediska plnohodnotnosti a krytí drahým kovem. Zde se potvrdilo, že platidla na našem území prošla postupným vývojem od plnohodnotných mincí až po neplnohodnotné, které byly doplněny o papírové peníze. Dále se potvrdilo, že peníze přešly od plně krytých drahým kovem, přes částečně kryté až k nekrytým penězům používaným v dnešní době. V dalším srovnání se hodnotily současné peníze a virtuální bitcoiny. Rozdíl se týká emise a formy peněz, způsobu jejich používání a kontroly, možnosti padělání a znehodnocení i celkového počtu měn. Poslední srovnání se týká ochrany vybraných platidel a možnosti jejich zneužití. Je zřejmé, že padělání platidel se provádělo od prvopočátku platebního styku. Metody podvodníků se neustále zlepšují, a proto se musejí zdokonalovat i ochranná opatření.

Téma této bakalářské práce bylo velmi zajímavé. V následujících letech bude rovněž zajímavé sledovat, jakým způsobem se bude česká koruna dále vyvíjet – zda přijmeme společnou evropskou měnu euro, nebo si ponecháme naše bankovky. Otázkou bude také vývoj a budoucnost virtuálních peněz.

POUŽITÁ LITERATURA

- [1] ABC Linuxu: Decentralizovaná kryptoměna Bitcoin. [online]. [cit. 2015-04-18]. Dostupné z: <http://www.abclinuxu.cz/clanky/decentralizovana-kryptomena-bitcoin>
- [2] Bitcoin: Vývoj kurzu Bitcoin [online]. [cit. 2015-04-18]. Dostupné z: <http://www.forexsrovnac.cz/bitcoin>
- [3] BitcoinCZ: Co je to Bitcoin?. [online]. [cit. 2015-04-18]. Dostupné z: <http://blog.bitcoin.cz/casto-kladene-dotazy/>
- [4] Bitcoinman: Průvodce světem Bitcoinu. [online]. [cit. 2015-04-18]. Dostupné z: <http://www.bitcoinman.cz/index.php?c=co-je-bitcoin>
- [5] BtcTip: Je bitcoin legální?. [online]. [cit. 2015-04-19]. Dostupné z: <http://btctip.cz/je-bitcoin-legalni>
- [6] Coin Market Cap: Crypto-Currency Market Capitalizations. [online]. [cit. 2015-04-18]. Dostupné z: <http://coinmarketcap.com/all/views/all/>
- [7] ČERNOHORSKÝ, Jan a Petr TEPLÝ. Základy financí. 1. vyd. Praha: Grada, 2011, 304 s. ISBN 978-80-247-3669-3.
- [8] Česká národní banka: Ochranné prvky 1000 Kč. [online]. [cit. 2015-04-17]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/platidla/ochranné_prvky/ochranné_prvky_1000.html
- [9] ČNB: Čím je kryta měna? [online]. [cit. 2015-04-18]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/faq/cim_je_kryta_mena.html
- [10] ČNB: čnBlog [online]. [cit. 2015-04-24]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/o_cnb/blog_cnb/moravec.html
- [11] ČNB: Obchodování s bitcoiny. [online]. [cit. 2015-04-19]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/faq/obchodovani_s_bitcoiny.pdf
- [12] ČNB: Ochranné prvky 1000 Kč. [online]. [cit. 2015-04-18]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/platidla/ochranné_prvky/ochranné_prvky_1000.html
- [13] ČNB: Počty zadržených padělků v letech 2005 - 2014 [online]. [cit. 2015-05-25]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/platidla/padelky/pad_celkem.html

- [14] ČNB: Vývoj papírových platidel od roku 1918. [online]. [cit. 2015-04-18]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_media/clanky_rozhovory/media_2003/cl_03_030123e.html
- [15] E-republika.cz: V Kanadě běží první bankomat na bitcoiny. [online]. [cit. 2015-04-18]. Dostupné z: <http://news.e-republika.cz/article2193>
- [16] E15.cz: Nastupuje virtuální doba. [online]. [cit. 2015-04-18]. Dostupné z: <http://magazin.e15.cz/veda-a-technika/nastupuje-virtualni-doba-banky-zabalte-to-706823>
- [17] Finanční gramotnost: Peníze. [online]. [cit. 2015-04-18]. Dostupné z: <http://www.nenechsedojit.cz/penize>
- [18] HÁSKOVÁ, Jarmila. Československé bankovky, státopky a mince 1919-1992. Vyd. 1. Praha: Lunarion, 1993, 128 p. ISBN 80-857-7405-4.
- [19] History If: Dějepis. [online]. [cit. 2015-04-04]. Dostupné z: <http://history-if.blog.cz/1109/do-2011>
- [20] History If: Marie Terezie. [online]. [cit. 2015-04-04]. Dostupné z: <http://history-if.blog.cz/0910/osvicensky-absolutismus-marie-terezie>
- [21] H-numismatika: Nejznámější česká mince Pražský groš. [online]. [cit. 2015-04-04]. Dostupné z: <http://h-numismatika.mypage.cz/menu/mince-ceskych-zemi/nejznamejsi-ceska-mince-prazsky>
- [22] Hrady Plzeňského kraje: Staré mince. [online]. [cit. 2015-04-04]. Dostupné z: <http://www.hradyplzenskehokraje.estranky.cz/fotoalbum/stare-mince/mince---duty-haler-karel-iv.---1346---1378--.html>
- [23] JUŘÍK, Pavel. Encyklopedie platebních karet: historie, současnost a budoucnost peněz a platebních karet. 1. vyd. Praha: Grada, 2003, 312 s. ISBN 80-247-0685-7
- [24] Kurzy CZ: Je bitcoin zralý na odstřel?. [online]. [cit. 2015-04-18]. Dostupné z: <http://www.kurzy.cz/zpravy/378738-je-bitcoin-zraly-na-odstrel/>
- [25] Litecoin: Vývoj kurzu litecoin. [online]. [cit. 2015-04-18]. Dostupné z: <http://www.forexsrovnac.cz/litecoin>
- [26] Litecoint.com: Transaction per day. [online]. [cit. 2015-04-19]. Dostupné z: <http://ltc.block-explorer.com/charts>

- [27] Numismatici.cz: Neznámý křížený jáchymovský tolar 1552. [online]. [cit. 2015-04-04]. Dostupné z: <http://www.numismatici.cz/cs/article/105/Neznamy-krizeny-jachymovsky-tolar-1552->
- [28] Numismatics: Habsburská monarchie - Marie Terezie. [online]. [cit. 2015-04-19]. Dostupné z: http://www.richtera.cz/numismatics/collection/collect_bohemia_1740.html
- [29] Papírová platidla, bankovky: Státovky I. emise (1919). [online]. [cit. 2015-04-04]. Dostupné z: <http://www.papirovaplatidla.cz/bankovky/statovky-i-emise>
- [30] PC tuning: Bitcoin v roce 2015. [online]. [cit. 2015-04-19]. Dostupné z: <http://pctuning.tyden.cz/hardware/site-a-internet/33637-bitcoin-v-roce-2015-pad-na-dno-nebo-restart>
- [31] PinsToPin: Money History [online]. [cit. 2015-04-19]. Dostupné z: http://www.pinstopin.com/money-history/Y25iKmN6fG1pcmFuZGEyfGV4cG9ydHxzaXRlc3x3d3cqY25iKmN6fGVufHB1YmxpY3xjbmJfZXhoaWJpdGlvbXleHBfb2JzYWwhfb2JyX21lc2x1X2thdXJpX2JpZypqcGc_Y25iKmN6fGVufHB1YmxpY3xjbmJfZXhoaWJpdGlvbXleHBfb2JzYWggaHRtbA/
- [32] Poklady pod námi: České a moravské mince – Brakteáty. [online]. [cit. 2015-04-04]. Dostupné z: <http://pokladypodnami.cz/ceske-a-moravske-mince-brakteaty/>
- [33] Poklady pod námi: České a moravské mince – Denáry. [online]. [cit. 2015-04-04]. Dostupné z: <http://pokladypodnami.cz/ceske-a-moravske-mince-denary/>
- [34] Poklady pod námi: Keltské statéry – duhovky. [online]. [cit. 2015-04-04]. Dostupné z: <http://pokladypodnami.cz/keltske-statery-duhovky/>
- [35] Policie ČR: Skimming 2014 [online]. [cit. 2015-05-25]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/skimming-2013.aspx>
- [36] Policie ČR: Zneužití platební karty [online]. [cit. 2015-05-25]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/pozor-na-zneuzeni-platebni-karty.aspx>
- [37] POLOUČEK, Stanislav. Peníze, banky, finanční trhy. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 2009, xviii, 414 s. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 978-80-7400-152-9.
- [38] PŘÁDKA, Michal a Jan KALA. Elektronické bankovníctví: rady a tipy. Vyd. 1. Praha: Computer Press, 2000, 166 s. Praxe manažera. ISBN 80-722-6328-5.

- [39] REVENDA, Zbyněk. Centrální bankovníctví. 3., aktualiz. vyd. Praha: Management Press, 2011. ISBN 978-80-7261-230-7.
- [40] REVENDA, Zbyněk. Peněžní ekonomie a bankovníctví. 5., aktualiz. vyd. Praha: Management Press, 2012, 423 s. ISBN 978-80-7261-240-6
- [41] REVENDA, Zbyněk. Peníze a zlato. 2., aktualiz. vyd. Praha: Management Press, 2013, 269 s. ISBN 978-80-7261-260-4.
- [42] Slovenské hradiska: Pobedim. [online]. [cit. 2015-04-04]. Dostupné z: <http://www.hradiska.sk/2010/06/pobedim-je-znamou-archeologickou.html>
- [43] Školákem v protektorátu - památník Terezín: Přídělový systém v době existence Protektorátu. [online]. [cit. 2015-04-18]. Dostupné z: http://skolakemvprotektoratu.pamatnik-terezin.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=165&Itemid=108
- [44] Útraty a platby: Platební karta. [online]. [cit. 2015-04-18]. Dostupné z: <http://www.nenechsedojit.cz/platebni-karty>
- [45] VENCOVSKÝ, František a Karel PŮLPÁN. Dějiny měnových teorií na českém území. Vyd. 1. Praha: Oeconomica, 2005, 485 s. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 80-245-0992-X.
- [46] VENCOVSKÝ, František. Dějiny bankovníctví v českých zemích. 1.vyd. Praha: Bankovní institut, 1999, 594 s. ISBN 80-726-5030-0.
- [47] VENCOVSKÝ, František. Vzestupy a propady československé koruny: historie československých měnových poměrů, 1918-1992. Vyd. 1. V Praze: Vysoká škola ekonomická, 2003, 227 s., [16] s. obr. příl. ISBN 80-245-0497-9.
- [48] VONDRA, Roman. Peníze v moderních českých dějinách. Vydání 1. Praha: Bankovní institut, 1999, 273 s. ISBN 80-200-2130-2.
- [49] Zlatá koruna: Mince a jejich padělání [online]. [cit. 2015-04-25]. Dostupné z: <http://www.zlatakoruna.info/zpravy/mince-jejich-padelani>

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1. Československá papírová platidla (1919 – 1939)	- 62 -
Příloha 2. Papírová platidla – Protektorát Čechy a Morava (1939-1945)	- 64 -
Příloha 3. Československá papírová platidla (1945 – 1953) – Londýnská emise	- 67 -
Příloha 4. Československá papírová platidla (1945 – 1953)	- 69 -
Příloha 5. Československá papírová platidla (1953 – 1993)	- 71 -
Příloha 6. Kolkovaná Československá papírová platidla – od roku 1993	- 74 -
Příloha 7. Československá papírová platidla – od roku 1993	- 75 -

Příloha 1. Československá papírová platidla (1919 – 1939)

Zdroj: Papírová platidla, bankovky: Státovky i emise (1919). [online]. [cit. 2015-04-04]. Dostupné z: <http://www.papirovaplatidla.cz/bankovky/statovky-i-emise>

Příloha 2. Papírová platidla – Protektorát Čechy a Morava (1939-1945)

Zdroj: *Papírová platidla, bankovky: Protektorát Čechy a Morava (1939-1945)*. [online]. [cit. 2015-04-04].
Dostupné z: <http://www.papirovaplaidla.cz/bankovky/protektorat-cechy-a-morava>

Příloha 3. Československá papírová platidla (1945 – 1953) – Londýnská emise

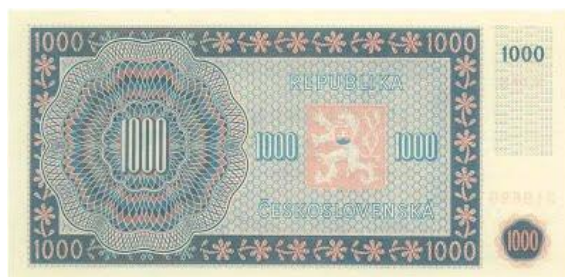

Zdroj: *Papírová platidla, bankovky: Bankovky a státovky (1945-1953)*. [online]. [cit. 2015-04-04]. Dostupné z: <http://www.papirovaplatidla.cz/bankovky/bankovky-a-statovky>

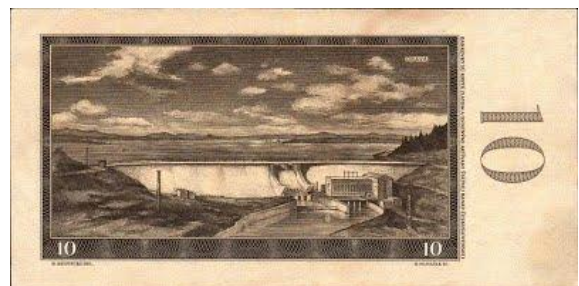
Příloha 4. Československá papírová platidla (1945 – 1953)

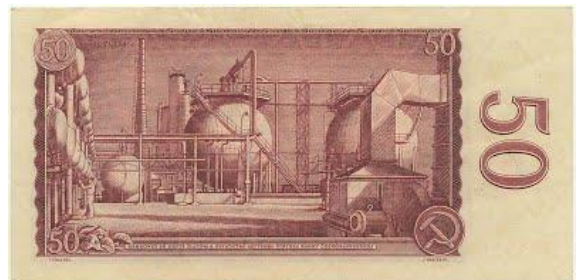
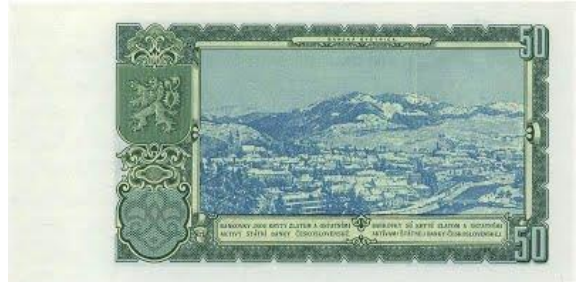
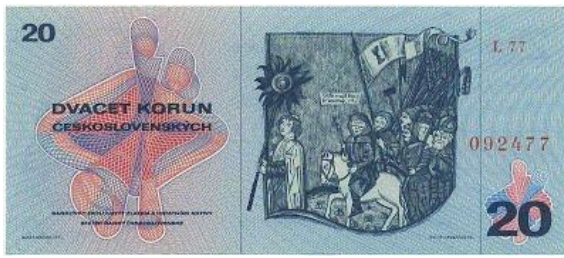

Zdroj: Papírová platidla, bankovky: Bankovky a státovky (1945-1953). [online]. [cit. 2015-04-04]. Dostupné z: <http://www.papirovaplatidla.cz/bankovky/bankovky-a-statovky>

Příloha 5. Československá papírová platidla (1953 – 1993)

Zdroj: Pápirová platidla, bankovky: Státovky a bankovky (1953-1993). [online]. [cit. 2015-04-04]. Dostupné z: <http://www.papirovaplatidla.cz/bankovky/statovky-a-bankovky>

Příloha 6. Kolkovaná Československá papírová platidla – od roku 1993

Zdroj: *Papírová platidla, bankovky: Platidla ČR (1993-20..)*. [online]. [cit. 2015-04-04]. Dostupné z: <http://www.papirovaplatidla.cz/bankovky/platidla-cr>

Příloha 7. Československá papírová platidla – od roku 1993

Zdroj: *Papírová platidla, bankovky: Platidla ČR (1993-20..)*. [online]. [cit. 2015-04-04]. Dostupné z: <http://www.papirovaplatidla.cz/bankovky/platidla-cr>